

Valtakunnallisen toimintakeskusverkoston perusteita ja toteuttamismahdollisuuksia

Työryhmän loppuraportti

Puolustusministeriö
Försvarsministeriet
Ministry of Defence

Puolustusministeriö
Försvarsministeriet
Ministry of Defence

Eteläinen Makasiinikatu 8
PL 31, 00131 HELSINKI

www.defmin.fi

Taitto: Tiina Takala/puolustusministeriö
Paino: Kirjapaino Keili Oy, 2007

ISBN: 978-951-25-1803-6

Puolustusministeriölle

Heinäkuun 6. päivänä 2005 antamallaan päätöksellä puolustusministeri Seppo Kääriäinen asetti poikkihallinnollisen työryhmän selvittämään ja antamaan suosituksia kaikkiin maakuntiin ulottuvan toimintakeskusverkoston ja vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskusten muodostamiseksi. Toimeksiannon perusteella työryhmän tuli suorittaa työnsä virkatyönä ja sen toimikausi asetettiin päättyämään 31.12.2007.

Työryhmän kokoonpanoksi määritettiin seuraava:

Puheenjohtaja: osastopäällikkö, ylijohtaja Pauli Järvenpää puolustusministeriöstä

Varapuheenjohtaja: yksikön johtaja, prikaatikenraali, nykyisin kenraalimajuri Arto Rätty puolustusministeriöstä

Jäsenet:

- opetusneuvos Arja Mäkeläinen opetusministeriön koulutus- ja tiedepoliittiselta osastolta
- ylitarkastaja Pekka Lampinen opetusministeriön koulutus- ja tiedepoliittiselta osastolta
- ylitarkastaja Mirva Kahlos sisäasiainministeriön pelastusosastolta
- koulutusjohtaja Juhani Seppä sisäasiainministeriön pelastusosastolta
- ylitarkastaja Janne Peräkylä sosiaali- ja terveysministeriön hallinto-osastolta
- vanhempi hallitussihteeri Minnamaria Nurminen puolustusministeriön hallintopoliittiselta osastolta
- ympäristöneuvos Antti Kivipelto puolustusministeriön resurssipoliittiselta osastolta
- taloussuunnittelija Jorma Kiviniemi puolustusministeriön resurssipoliittiselta osastolta
- vanhempi hallitussihteeri Jari Kajavirta puolustusministeriön resurssipoliittiselta osastolta
- varautumispäällikkö Alpo Nikula Suomen Pelastusalan Keskusjärjestöstä
- valmiussuunnittelija Merja Rapeli Suomen Punaisesta Rististä
- maakunta-asiamies Antti Iso-Koivisto Suomen Kuntaliitosta
- Sotilaskotiliitto ry:n puheenjohtaja Tarja Kiira Maanpuolustuskoulutus ry:stä
- Sotilaskotiliitto ry:n pääsihteeri Karoliina Hofmann Maanpuolustuskoulutus ry:stä
- hallintopäällikkö Pertti Ruotsalainen Maanpuolustuskoulutus ry:stä
- osastoesiupseeri Jyri Saanio (työryhmän sihteeri) puolustusministeriön puolustuspoliittiselta osastolta
- everstiluutnantti Jan Sandell (työryhmän toinen sihteeri) Pääesikunnan asevelvollisuusosastolta.

Työryhmän kokoonpanoa täydennettiin puolustusministeri Seppo Kääriäisen lokakuun 7. päivänä 2005 antamalla päätöksellä (FI.PLM.9740 544/5510/2005) määräämällä työryhmän jäseneksi edellisten lisäksi puolustusvoimien apulaishuoltopäällikön, lippueamiraali, nykyisin kontra-amiraali Juha Rannikon.

Työryhmän kokoonpanossa on tapahtunut seuraavat muutokset. 1.6.2006 varautumispäällikkö Alpo Nikulan tilalle nimettiin varautumissuunnittelija, nykyisin varautumispäällikkö Katja Ahola. Osastoesiupseeri Jyri Saanion tilalle nimettiin 1.9.2006 osastoesiupseeri Tuomo Repo. Valmiussuunnittelija Merja Rapelin tilalle nimettiin 15.3.2007 oikeudellinen neuvonantaja Jani Leino. Ylitarkastaja Janne Peräkylä luopui työryhmän jäsenyydestä 31.8.2006 siirtyessään sosiaali- ja terveysministeriöstä muihin tehtäviin.

Työryhmä on kokoontunut 20 kertaa sekä tehnyt 6.4.2006 tutustumismatkan Kuopioon. Tutustumiskohteina olivat Pelastusopisto, Maanpuolustuskoulutus ry:n Pohjois-Savon Maanpuolustuspiiri sekä Kuopion Sotilasläänin Esikunta.

Työryhmä on kuullut asiantuntijoina everstiluutnantti Jouni Pyytä Rajavartiolaitoksen esikunnasta, ylitarkastaja Kyllikki Aakkoa Säteilyturvakeskuksesta, johtava kiinteistöasiantuntija Ilpo Savolaista Senaatti-kiinteistöistä, johtaja Heikki Vahantaniemeä Metsähallituksesta sekä lainsäädäntöjohtaja Seppo Kipinoista puolustusministeriöstä. Työryhmä kutsui Ahvenanmaan edustajaa 15.2.2007 kokoukseen kuultavaksi.

Työryhmä on järjestänyt työtään koskevan informaatiotilaisuuden 13.3.2006 Pää-esikunnan tiloissa. Tilaisuuteen kutsuttiin yhteensä 53 järjestöä ja muuta organisaatiota, joista tilaisuuteen osallistui 28. Tilaisuuden perusteella työryhmä sai kirjalliset lausunnot seuraavilta järjestöiltä:

- Hämeen Pelastusliitto ry
- Naisten Valmiusliitto ry
- Suomen Pelastuskoiraliitto ry
- Suomen Rauhanturvaajaliitto ry
- Suomen Reserviupseeriliitto ry
- Suomen Sopimuspalokuntien liitto ry

Työryhmä on tämän lisäksi pyytänyt kirjallisen lausunnon Suomen Meripelastusseura ry:ltä. Suomen Metsästäjäliitto ry on tehnyt jäsenjärjestöilleen työryhmän työhön liittyen jäsenkyselyn, jonka Maanpuolustuskoulutus ry (MPK ry) on toimittanut työryhmän käyttöön.

Työryhmä on julkaissut 5.7.2006 välitiedonannon, jossa esitettiin työryhmän suositukset jatkotyöskentelyn pohjaksi. Välitiedonanto luovutettiin puolustusministerille julkisessa luovutustilaisuudessa.

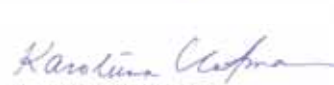
Työryhmä luovuttaa yksimielisen loppuraporttinsa kunnioittavasti puolustusministeriölle.

Helsingissä 24. päivänä elokuuta 2007

Pauli Järvenpää

Arto Rätty

Katja Ahola

Karoliina Hofmann

Antti Iso-Koivisto

Mirva Kahlos

Jari Kajavirta

Tarja Kiira

Jorma Kiviniemi

Antti Kivipelto

Pekka Lampinen

Jani Leino

Arja Mäkeläinen

Minnamaria Nurminen

Juha Rannikko

Tuomo Repo

Pertti Ruotsalainen

Jan Sandell

Juhani Seppä

Sisällysluettelo

TIIVISTELMÄ	1
1. SELVITYSTYÖN TAUSTAA	3
2. TURVALLISUUTTA TUKEVAN VAPAAEHTOISTOIMINNAN ORGANISOINNIN LÄHTÖKOHTIA	4
2.1 Yleistä.....	4
2.2 Toimijakohtaisia yhteistoimintamahdollisuuksia, kehittämistarpeita ja resursseja	6
2.2.1 Sisäasiainministeriön hallinnonala	6
2.2.2 Opetusministeriön hallinnonala	9
2.2.3 Puolustusministeriön hallinnonala	10
2.2.4 Maanpuolustuskoulutus ry (MPK ry).....	11
2.2.5 Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö (SPEK)	14
2.2.6 Suomen Punainen Risti (SPR)	15
2.2.7 Vapaaehtoinen pelastuspalvelu (Vapepa).....	16
2.2.8 Suomen Meripelastusseura ry.....	17
2.2.9 Muut viranomaiset ja toimijat	18
3. TOIMINTAKESKUSVERKOSTON TOTEUTUSMAHDOLLISUUKSIA	20
3.1 Toimintakeskusverkoston organisoinnin periaate	20
3.2 Vapaaehtoisen maanpuolustuksen toiminta- keskusten organisoinnin periaate.....	22
3.3 Toimintakeskusverkosto häiriö- ja poikkeusoloissa	24
3.4 Toiminnan ja resurssien suunnittelu sekä rahoituksen periaatteet	24
4. TYÖRYHMÄN JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET	25
Liite1: Toimijoiden tarpeita, yhteistoimintamahdollisuuksia ja resursseja.....	28
Liite2: Esimerkkejä toimintakeskusverkoston mahdollisista elementeistä	30

TIIVISTELMÄ

Puolustusministeri asetti 6.7.2005 poikkihallinnollisen työryhmän selvittämään ja antamaan suosituksia kaikkiin maakuntiin ulottuvan toimintakeskusverkoston ja vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskusten muodostamiseksi. Työryhmän päämääränä oli laatia kaikille toimijoille hyväksyttävissä olevia esityksiä toimintakeskusverkoston kehittämisestä ja toiminnasta. Lähtökohtana on ollut, että toimintakeskusverkostoon osallistuminen on aina vapaaehtoista. Lisäksi toimintakeskusverkoston tulee parhaalla mahdollisella tavalla tukea kokonaismaanpuolustusta ja yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamista.

Työtä ohjaavina tavoitteina ovat olleet aidon kumppanuuden mahdollistava yhteistoiminnan helpottaminen ja synergiaetujen saavuttaminen siten, että toimintakeskusverkoston kehittämisessä otetaan huomioon erilaisten toimijoiden tarpeet ja roolit. Työryhmän suosituksissa on otettu huomioon Suomea sitovat kansainväliset sopimukset, erityisesti Geneven humanitaarisen oikeuden sopimukset. Työryhmän suositukset eivät muuta viranomaisten tai vapaaehtoisjärjestöjen johto- tai toimivaltasuhteita.

Työryhmän keskeiset suositukset ovat:

Organisoituminen

Työryhmä suosittaa, että Suomeen luodaan valtakunnallinen toimintakeskusverkosto. Toimintakeskusverkostolla tarkoitetaan pelkistäen toimintamallia, jossa maakunnalliset vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimijat ja muut turvallisuutta tukevat toimijat voivat sopia tilojensa ja muiden voimavarojensa yhteiskäytöstä ja toistensa tukemisesta. Toimintakeskusverkoston avulla voidaan tiivistää eri viranomaisten ja järjestöjen välistä yhteistoimintaa. Tavoitteena on synergiaetujen saavuttaminen. Toimintakeskusverkostoa kehitettäessä tulee ottaa huomioon olemassa olevat vapaaehtoisuuskentän rakenteet ja kehittää niitä. Toimintakeskusverkostolla ei luoda päällekkäisiä uusia toimintoja tai rakenteita olemassa olevien rakenteiden tilalle.

Työryhmä suosittaa, että verkostoon kuuluvat vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskukset, joissa voidaan toimeenpanna sotilaallista koulutusta, sotilaallisia valmiuksia palvelevaa koulutusta sekä siviilikoulutusta, ja muut toimintakeskukset, joissa toimeenpannaan vain siviilikoulutusta. Toimintakeskusverkostoon kuuluminen perustuu aitoon kumppanuuteen ja vapaaehtoisuuteen. Ne toimijat, joilla ei ole omia toimintakeskuksia tai jotka eivät halua antaa niitä muiden toimijoiden käyttöön, voivat osallistua yhteistoimintaan esimerkiksi tuottamalla koulutuspalveluja toimintakeskusverkoston käyttöön.

Työryhmä suosittaa, että muiden kuin vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskusten toimintamallin kehittämistä jatketaan ja että työn perustaksi otetaan tässä raportissa esitetyt huomiot.

Toiminnan kehittäminen

Työryhmä suosittaa, että valtakunnallisen toimintakeskusverkoston muodostaminen käynnistetään pienimuotoisesti ja pääsääntöisesti toimijoiden olemassa olevaan infrastruktuuriin tukeutuen. Muodostettava toimintakeskusverkosto on ymmärrettävä yhtäältä toimintamallina ja yhteistoimintaverkostona ja toisaalta kiinteistöjen ja alueiden muodostamana kokonaisuutena. Maakunnallisesti yhteistoiminnan käynnistäjänä voi toimia mikä tahansa aloitteellinen organisaatio. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskuksia muodostettaessa tukeuduttaneen pääsääntöisesti MPK:n organisaatioon. MPK toimii myös toimijoiden kokoonkutsujana. Toimikunta esittää lisäksi, että toiminnan verkostoitumisen vakiintuessa ja tiivistyessä toiminta voisi perustua yleisellä tasolla laadittuihin yhteistoimintasopimuksiin, joilla sovittaisiin resurssien yhteisestä käytöstä.

Työryhmä suosittaa, että toiminnan käynnistymistä tukemaan ja seuraamaan muodostetaan vuoden 2008 alusta lukien yhteistoimintaryhmä, johon kuuluisivat valtakunnallisen toimintakeskusverkoston raportin laatimiseen osallistuneet tahot.

Toiminnan rahoittaminen

Työryhmä suosittaa, että toiminta perustuu siihen, että jokainen osallistuva taho vastaa itse omista käyttö- ja ylläpitokustannuksistaan ja laskuttaa muita käyttäjiä edellä mainittujen resurssien käytöstä aiheutuneista kustannuksista.

Työryhmä suosittaa, että toimintakeskusverkoston toiminnan rahoitukseen liittyvät kysymykset selvitetään tarkemmin vuoden 2007 loppuun mennessä. Selvitystyö tehdään virkatyönä puolustusministeriön johdolla. Selvitystyössä tulee kuulla asianomaisia toimijoita.

Jos valtion tuki vapaaehtoiselle maanpuolustukselle tukee samalla vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskuksissa järjestettävää siviililuontoista turvallisuuskoulutusta esimerkiksi tarjoten koulutustiloja, välineitä tai koulutusalueita, on varmistettava, että tuki ei aiheuta eriarvoisuutta.

1. SELVITYSTYÖN TAUSTAA

Valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisessa selonteossa 2004 (VNS 6/2004) todetaan, että osana vapaaehtoisen maanpuolustuksen kehittämistä tutkitaan vapaaehtoistoiminnan tehostamiseksi mahdollisuutta perustaa eri hallinnonaloja palveleva koko maan kattava toimintakeskusverkosto. Selonteon mukaan toimintakeskuksina voisivat toimia esimerkiksi puolustusvoimien joukko-osastojen, pelastusviranomaisten, kuntien tai järjestöjen tähän tarkoitukseen osoittamat rakennukset, toimitilat ja harjoitusalueet.

Vapaaehtoisen maanpuolustuksen kokonaisuudistuksen aikataulun osalta selonteossa todetaan, että uudistus pyritään valmistelemaan siten, että se olisi toimintavalmis samanaikaisesti puolustusvoimien uuden johtamis- ja hallintojärjestelmän kanssa 1.1.2008.

Selonteon eduskuntakäsittelyyn liittyvässä mietinnössään (PuVM 1/2004 vp - VNS 6/2004 vp) eduskunnan puolustusvaliokunta ei suoranaisesti ota kantaa toimintakeskusverkoston muodostamiseen. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen kehittämiseen liittyvissä kannanotoissaan valiokunta on kuitenkin esittänyt, että puolustusvoimien ja kansalaisjärjestöjen yhteistyössä vapaaehtoisen maanpuolustuksen kehittämiseksi tulee pyrkiä aitoon kumppanuuteen. Lisäksi tässä kehitystyössä tulee valiokunnan mukaan ottaa laajasti huomioon eri kansalaispiireihin kuuluvien ihmisten tarpeet, jotta vapaaehtoisesta maanpuolustustyöstä kehittyisi yleisen asevelvollisuuden tapaan laajasti yhteiskuntaan ankkuroitunut järjestelmä.

Eduskunnan ulkoasiainvaliokunnan lausunnossa (UaVL 4/2004 vp - VNS 6/2004 vp) puolestaan pidetään tärkeänä, että vapaaehtoista maanpuolustusta kehitettäessä otetaan huomioon Suomea sitovat kansainväliset sopimukset, erityisesti Geneven humanitaarisen oikeuden sopimukset.

Eduskunnan hallintovaliokunnan selontekoa käsittelevässä lausunnossa (HaVL 31/2004 - VNS 6/2004 vp) todetaan, että vapaaehtoista maanpuolustustoimintaa tulee kehittää yhdessä järjestöjen kanssa yhteistoiminnan helpottamiseksi ja synergiaetujen saavuttamiseksi. Vapaaehtoisjärjestöillä tulee hallintovaliokunnan käsityksen mukaan olla asianmukaiset mahdollisuudet toimia kehitettävien maakunnallisten toimintakeskusten valtakunnallisessa verkostossa. Valiokunnan mukaan sisäisen turvallisuuden viranomaisia tukevan vapaaehtoistoiminnan tulee tapahtua aina asianomaisten viranomaisten johdossa ja ohjauksessa. Lisäksi toiminnan ja koulutuksen sisällön tulee perustua olemassa olevaan lainsäädäntöön ja toimivaltasuhteisiin.

Vapaaehtoisen maanpuolustuksen kehittämistä on selvitetty valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteon 2004 ja siihen liittyvien eduskunta-asiakirjojen ja hallitusohjelman lisäksi seuraavissa asiakirjoissa:

- Pääesikunnan vapaaehtoisen maanpuolustuksen tavoitteiden ja kehittämistarpeiden selvitystyö 2003, raportit I – VI
- Puolustusministeriön poikkihallinnollisen työryhmän raportti 1.6.2004
- Puolustusministeriön 29.9.2004 antama lisäohje vuosien 2006 - 2009 toiminta- ja taloussuunnitelmien laadinnalle sekä
- Puolustusministeriön ohjaukirje 873/5010/2004, 23.3.2004.

2. TURVALLISUUTTA TUKEVAN VAPAAEHTOIS- TOIMINNAN ORGANISOINNIN LÄHTÖKOHTIA

2.1 Yleistä

Vapaaehtoisuuteen perustuvalla yhdistystoiminnalla on maassamme pitkät perinteet. Yhdistysten toimintakenttä kattaa inhimillisen elämän eri alat puolivirallisista valtiovaltaa avustavista yhdistyksistä lähtien. Näistä merkittäviä yhteiskunnallisia tehtäviä hoitavista tahoista puhutaan niin sanottuna kolmantena sektorina.

Vuoden 1947 Pariisin rauhansopimuksen mukaan Suomessa ei voinut antaa minkäänlaista sotilaallista koulutusta puolustusvoimiin tai rajavartiolaitokseen kuulumattomille. Rauhansopimuksen rajoitusmääräysten voimassaolo lakkasi vuonna 1990, minkä jälkeen maanpuolustusjärjestöissä käynnistettiin kansalaisten vapaaehtoisuuteen perustuva sotilaallinen maanpuolustuskoulutus. Maanpuolustuskoulutus ry perustettiin kyseistä toimintaa toteuttamaan vuonna 1993. Puolustusvoimien tehtäväksi säädettiin vuonna 1994 vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen tukeminen.

Vapaaehtoista maanpuolustustyötä on yhteiskunnassamme pidetty voimavarana, joka edistää kansalaisten arjen turvallisuutta, varautumista uusiin ughiin ja sotilaallista puolustusvalmiutta. Puolustushallinto ei käytännössä ole voinut taloudellisista syistä hoitaa yksin asevelvollisuuteen liittyvää täydennyskoulutusta ja vastaavaa muuta toimintaa. Naisten mahdollisuuksia vapaaehtoiseen maanpuolustuskoulutukseen ei myöskään ole pidetty riittävinä.

Vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain mukaan puolustusministeriön toimialaan kuuluu vapaaehtoinen maanpuolustus ja eri hallinnonalojen vapaaehtoiseen maanpuolustukseen liittyvien toimien yhteensovittaminen. Puolustusministeriön tehtävänä on vapaaehtoisen sotilaallisen koulutuksen ohjaus ja valvonta. Pääesikunnan tehtävänä on puolestaan vapaaehtoiseen maanpuolustuskoulutukseen kuuluvien sotilaallisten tehtävien johto sekä muun toiminnan ohjaus, tukeminen ja valvonta. Rajavartiolaitos voi osallistua vapaaehtoisen maanpuolustuksen edistämiseen. Laki tulee voimaan 1.1.2008.

Vapaaehtoisen maanpuolustuksen parlamentaarista valvontaa toteutetaan vapaaehtoisen maanpuolustuksen neuvottelukuntien avulla. Valtakunnallinen neuvottelukunta yhteensovittaa, ohjaa ja kehittää puolustusministeriön apuna vapaaehtoista maanpuolustusta. Neuvottelukunnan kokoonpanossa otetaan huomioon eduskunnassa vallitsevat parlamentaariset voimasuhteet. Neuvottelukunta voi kutsua pysyviä asiantuntijoita ja asettaa alueellisia tai toimialakohtaisia neuvottelukuntia.

Alueellisissa neuvottelukunnissa on edustus eri hallinnonalojen viranomaisista, puolustusvoimista sekä keskeisistä maanpuolustusjärjestöistä ja muista alalla toimivista vapaaehtoisjärjestöistä. Näin voidaan alueellisesti sopia viranomaisten ja järjestöjen kesken toiminnan tavoitteista, työnjakokysymyksistä ja resurssien käytöstä. Yhteistyötä eri ministeriöiden ja muiden viranomaisten sekä maanpuolustusjärjestöjen välillä korostetaan. Neuvottelukuntien kokoonpanot takaavat vapaaehtoisen maanpuolustuksen kehittämislle asianmukaisen parlamentaarisen valvonnan.

Neljän vuoden välein tarkistettava ja viimeksi marraskuussa 2006 päivitetty valtioneuvoston periaatepäätös yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamisen strategiasta (YETTS) ohjaa kokonaisuunpuolustusta. Strategia on osa valtioneuvoston turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon toimeenpanoa. Strategia antaa viranomaisten ohella varautumisen perusteita myös elinkeinoelämälle ja kansalaisjärjestöille.

YETTS:n mukaan yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja turvattaessa hallinnon, viranomaisten ja elinkeinoelämän yritysten ohella myös vapaaehtoistoimintaan perustuvilla kansalaisjärjestöillä on merkittävä rooli sekä käytännön turvallisuuden toteuttamisessa että kriisinkestokyvyn lisäämisessä. Järjestöjen mukanaolo perustuu niiden itselleen asettamiin toimintapäämääriin, mikä on yhteistoimintaa suunniteltaessa otettava huomioon. Nyky-yhteiskunnassa myös yksittäiset ihmiset ovat erilaisten verkostojen toimijoina yhä merkittävämmässä roolissa varautumisessa ja siihen liittyvän tiedonvälityksessä.

Kansalaisjärjestöjen toiminnan vahvuutena on yleensä viranomaisia parempi kyky yksilötason tarpeiden tunnistamiseen ja siten yksilöiden välittömään auttamiseen. Lisäksi järjestöillä on usein valmiina hyvät kansalliset ja kansainväliset verkostot. Vapaaehtoistoiminnalle on ominaista, että tarvittaessa toiminta voidaan käynnistää nopeasti ja ilman viranomaisten ohjausta. Sen vuoksi järjestöillä saattaa etenkin toiminnan alkuvaiheessa olla runsaasti viranomaisia tukevia havaintoja ja tietoa tapahtuneesta. On tärkeää, että viranomaiset ottavat huomioon varautumissuunnitelmissaan, miten vapaaehtoisjärjestöt voivat osallistua erityyppisissä tilanteissa kriisin seurausten hallintaan.

Yhteistoiminnan on ulotuttava myös varautumiseen ja harjoitteluun. Kansalaisjärjestöt mahdollistavat viranomaistoiminnan tarkoituksenmukaisen täydentämisen. Samalla viranomaisille tarjoutuu mahdollisuus suunnata enemmän voimavarojaan alueille, jotka eivät syystä tai toisesta sovellu vapaaehtoistoiminnan kohteiksi. Viranomaistoiminnan tukena kansalaisjärjestöillä on merkittävä rooli muun muassa etsintä- ja pelastustoiminnassa, meripelastustoiminnassa, väestönsuojelussa ja palokuntatoiminnassa, vapaaehtoisessa maanpuolustuksessa sekä veripalvelussa ja ensiaputoiminnan järjestämisessä. Eri vapaaehtois- ja kansalaisjärjestöjen ylläpitämät liikunta-, kulttuuri-, nuoriso- ja muut yhteiskunnalliset aktiviteetit ovat merkittävä osa kansalaisyhteiskuntaamme.

2.2 Toimijakohtaisia yhteistoimintamahdollisuuksia, kehittämistarpeita ja resursseja

Seuraavissa alaluvuissa on esitetty keskeisten työryhmän tarkastelemien toimijoiden tilojen ja alueiden yhteiskäyttömahdollisuuksia ja resursseja sekä niiden toimintakeskusverkoston kehittämiseen ja toimintaan liittyviä kehittämistarpeita. Tietoja on yhdistetty taulukkomuotoon **liitteessä 1**.

2.2.1 Sisäasiainministeriön hallinnonala

Pelastustoimi

Kuopiossa sijaitseva Pelastusopisto järjestää ammatillisen pelastusalan peruskoulutuksen. Suomessa on 22 alueellista pelastuslaitosta, jotka huolehtivat oman organisaationsa koulutuksesta. Kunkin alueen pelastustoimi huolehtii myös siitä, että sopimuspalokunnan henkilöstöllä ja palokunnan sivutoimisella henkilöstöllä on riittävä koulutus. Alueen pelastustoimi ohjaa yritysten ja laitosten omatoimiseen varautumiseen valmentavaa koulutusta. Lisäksi alueen pelastustoimi järjestää koulutusta asuintalojen ja laitosten suojeluhenkilöstölle ja sen perustamisvastuulla olevalle väestönsuojeluorganisaatioon kuuluvalle henkilöstölle. Pelastustoimi järjestää myös väestönsuojelu- ja suuronnettomuusharjoituksia.

Pelastuslaitokset toimivat pääsääntöisesti kunnilta vuokratuilla paloasemilla. Nykytilanteessa palokuntien tilojen tarve voidaan karkeasti jaotella seuraavasti:

- kaluston säilytys- ja huoltotilat
- toimistotilat
- kerho-, luento- ja muut kokoontumistilat
- majoitustilat (päätoimisilla palokunnilla miehitetyt paloasemat) sekä
- harjoitusalueet.

Paloasemien tilat on mitoitettu palokuntien omia tarpeita varten. Tiloja voidaan periaatteessa luovuttaa ja vuokrata tilapäisesti järjestöjen käyttöön, mikäli tämä järjestely ei haittaa laitoksen omaa toimintaa. Pelastusopistolla on nykyaikaiset opetustilat ja 450 majoituspaikkaa, joita on mahdollista vuokrata ulkopuolisille lähinnä lukukausien välisinä aikoina.

Käytännön harjoituksia varten palokunnat tarvitsevat harjoitusalueita. Valtakunnassa on vain yksi Kuopion Pelastusopistolla sijaitseva harjoitusalue, jossa voidaan toteuttaa todellisissa olosuhteissa monipuolisia ja laajoja harjoituksia. Alueellisilla pelastuslaitoksilla on joitakin pieniä ”palotaloja” ja harjoituskenttiä. Sisäasiainministeriöllä on meneillään selvitys harjoitusalueiden tarpeesta ja toteuttamistavoista. Selvityksen yhteydessä tulisi ottaa huomioon yhteishankkeet muiden viranomaisten ja järjestöjen kanssa.

Vapaaehtoisten palokuntien (VPK) lukumäärä on noin 630. VPK-paloasemat ovat joko kunnan niille käyttöön antamia tai VPK:n itsensä omistamia. VPK-paloasemien koko ja laatuso vaihtelevat suuresti. Olennaista valtakunnallisen toimintakeskusverkoston kannalta on se, että VPK-toiminta on hyvin paikallista. VPK on yleensä syntynyt oman kylän tai kaupunginosan turvallisuustarpeista, eikä se yleensä toimi alueellisella tasolla. Koulutus-toiminnassa tukeudutaan sekä VPK:n omiin että alueen pelastuslaitosten tiloihin.

Suomessa on lisäksi noin 150 laitos- tai tehdaspalokuntaa, jotka toimivat yleensä kyseisen laitoksen tilojen yhteydessä.

Erilaisten palokuntien nykyisiä toimitiloja voidaan pitää periaatteessa riittävinä, vaikka uusia tiloja rakennetaan ja vanhoja korjataan jatkuvasti.

Kunnat omistavat runsaasti yleisiä väestönsuojia, ja lähes jokaisessa kunnassa on johdotuksiksi varustettuja tiloja. Kunnat vuokraavat niitä myös ulkopuolisille (esimerkiksi urheiluhallit). Paloasemilla on melko vähän tiloja, joita voitaisiin vuokrata ulkopuolisille palokunnan oman toiminnan kärsimättä. Sen sijaan kuntien omistamia väestönsuojia, mikäli niitä ei ole jo vuokrattu, voitaisiin mahdollisesti käyttää toimintakeskustarkoituksiin. Samoin joissakin tapauksissa kuntien johtokeskukset voisivat olla soveltuvia tällaiseen käyttöön.

Pelastustoimella on pula harjoitusalueista. Alueelliset pelastuslaitokset ovat keskeinen toimija maakuntatasolla. Toimintakeskusten jatkovalmistelussa on tärkeää selvittää, löytyisikö toimintakeskusten ja harjoitusalueiden kehittämisessä paikallistason synergiaetuja. Edellä käsitellyn kaltainen yhteiskäytön ja toiminnan luonne sekä tilatarpeiden laajuus ovat määräviä tekijöitä arvioitaessa tällaisen yhteiskäytön resursointia.

Pelastustoimen osalta toimintakeskusverkostoon liittyviä yhteiskäyttömahdollisuuksia arvioitaessa on otettava huomioon pelastusalan toimijoiden kansainvälisoikeudellinen asema ja tähän liittyvä tarve erottautua riittävällä tavalla puolustusvoimista ja sotilaallisesta toiminnasta niin normaali- kuin poikkeusoloissakin. Pelastustoimen kannalta olisi hyvä, jos järjestöjen viranomaisia avustava operatiivinen toiminta voitaisiin jatkossakin organisoida Vapaaehtoisen pelastuspalvelun (Vapepa) välityksellä.

Poliisitoimi

Valtioneuvosto voi määrätä poliisilain perusteella valtion turvallisuuden tai poikkeuksellisten olojen vuoksi, esimerkiksi suuronnettomuuksissa, poliisin henkilöstöä täydennettäväksi erityisellä täydennyspoliisihenkilöstöllä. Täydennyspoliisihenkilöstöä koskeva asetus tuli voimaan 1.10.1997. Asetuksen perusteella poliisin henkilöstöä voidaan täydentää noin 3 000 henkilöllä. Kihlakuntien poliisilaitokset hoitavat täydennyshenkilöiden varaimisen ja kouluttamisen. Erilaisten mahdollisuuksien hyödyntäminen täydennyspoliisien kouluttamisessa riippuu kihlakuntien aktiivisuudesta. Poliisitoimella ei ole tämäntyyppiin käyttöön soveltuvia tiloja poliisioppilaitoksia lukuun ottamatta.

Tällä hetkellä poliisitoimella on käytössään oppilaitokset Espoossa ja Tampereella. Vuokranantajana molemmilla paikkakunnilla toimii Senaatti-kiinteistöt. Tampereen uudistettu oppilaitos valmistuu 1.1.2008, jolloin nykyisistä Espoossa olevista koulutustiloista luovutaan ja poliisikoulutus siirtyy kokonaan Tampereelle.

Nykytilanteessa poliisioppilaitoksilla ei ole kapasiteettia ainakaan mittavaan koulutukselliseen yhteistoimintaan. Tilat on mitoitettu hallinnon omaa tarvetta varten. Poliisitoimen oppilaitokset noudattavat valtion maksuperustelakia, jonka mukaan luovutettaessa tiloja ulkopuolisille niistä peritään käypä vuokra. Vuokraamisesta sovitaan tapauskohtaisesti suoraan oppilaitosten kanssa.

Edellä mainittujen koulutustilojen yhteiskäytölle erikseen ratkaistavia reunaehtoja asettavat myös toimitila- ja tietoturvallisuuteen liittyvät kysymykset. Tampereen uudistettavia tilojakaan ei ole turvallisuuteen liittyvien tekijöiden osalta suunniteltu hallinnon ulkopuolista käyttöä ajatellen.

Rajavartiolaitos

Rajavartiolaitosta (RVL) koskevaan lainsäädäntöön vuonna 2005 tehtyjen muutosten jälkeen RVL voi osallistua vapaaehtoisen maanpuolustuksen edistämiseen (Rajavartiolaki 578/2005, 25 §). Tämän säädösmuutoksen tarkoituksena oli saada lainmukaiset perusteet RVL:n antamalle tuelle, jota on annettu vapaaehtoiselle maanpuolustukselle aiemminkin.

RVL:n mahdollisuudet tukea vapaaehtoista maanpuolustusta ovat rajoitetut. Laitos on tähän asti tukenut MPK ry:n järjestämiä ja puolustusvoimien hyväksymiä koulutustapahdumia antamalla korvauksetta käyttöön laitoksen tiloja ja ampumaratoja. Lisäksi RVL:n toiminnasta on pidetty luentoja ja esitelmää. RVL:n varastoihin varastoitua puolustusvoimien materiaalia on annettu käyttöön puolustusvoimien ohjeistamalla tavalla. Tilaisuuksien tukemisesta ei ole saanut aiheutua palkkakustannuksia RVL:n henkilökunnalle. RVL:n hallintoyksiköiden ja MPK ry:n alaisten piirien yhteistoiminta on sujunut hyvin.

Rajajoukkojen perustamisorganisaatioille on annettu täydennyskoulutusta MPK:n järjestämällä kurssilla puolustusvoimien ja RVL:n ohjeistuksen mukaisesti siten, että koulutettu henkilöstö on voitu sijoittaa rajajoukkojen perustamisorganisaatioiden eri tehtäviin. RVL:lla on edelleen tarvetta tämänkaltaisen toiminnan jatkamiseen.

Tulevaisuudessa RVL:n edellytykset tukea vapaaehtoista maanpuolustusta heikkenevät. Syynä tähän ovat laitoksen entistä niukemmat taloudelliset resurssit. Säästöjen aikaansaamiseksi on jouduttu tekemään toiminnallisia ja organisatorisia muutoksia. Esimerkiksi RVL:n varusmieskoulutus keskitetään 1.7.2007, jolloin se loppuu Kainuun rajavartiostossa (Kajaani). Koulutusta annetaan tämän jälkeen kolmella paikkakunnalla: Imatran Immolassa (Raja- ja merivartiokoulu), Kontiolahden Onttolassa (Pohjois-Karjalan rajavartiosto) ja Inarin Ivalossa (Lapin rajavartiosto).

RVL:n hallinnassa olevien harjoitus- ja ampuma-alueiden (Immola, Salla, Ivalo, Muonio, Hiienvaara, Onttola ja Kuusamo) käyttö vapaaehtoisen maanpuolustuksen tarpeisiin on jatkossakin mahdollista silloin, kun RVL:lla ei ole niille omaa käyttöä eikä asiasta aiheudu ylimääräisiä kustannuksia. Tämä edellyttää luonnollisesti sitä, että koulutuspaikat säilyvät jatkossakin RVL:n hallinnassa.

RVL:n ja Suomen Meripelastusseuran yhteistoiminta meripelastuksessa on toiminut erittäin hyvin, eikä erityisiin muutoksiin ole ilmennyt tarvetta. Koska Suomen Meripelastusseuran toiminta on RVL:n kannalta merkittävää, RVL antaa tukensa kaikille niille hankkeille ja toimille, joiden tarkoituksena on kehittää meripelastustoiminnassa mukana olevien, RVL:n kannalta tärkeiden vapaaehtoisten toimijoiden valmiuksia.

Lääninhallitukset

Lääninhallitus sovittaa yhteen valmiuslaissa tarkoitettua poikkeusoloihin varautumista huolehtimalla sen edellyttämän yhteistoiminnan järjestämisestä läänissä. Lääninhallitus järjestää yhdessä sotilasläänien esikuntien kanssa alueellisia maanpuolustuskursseja ja yhdessä Pelastusopiston kanssa erilaisia valmiusharjoituksia. Lääninhallitusten tehtävänä on lisäksi järjestää pelastustoimen alueiden ja pelastustoimeen osallistuvien muiden viranomaisten yhteistoimintaa edistäviä väestönsuojelu- ja suuronnettomuusharjoituksia. Lääninhallituksilla ei ole virastotalojen lisäksi hallinnassaan muita tiloja. Koulutus järjestetään yleensä tarkoitusta varten tapauskohtaisesti ulkopuolisilta vuokratuissa tiloissa.

Kunnat, kuntayhtymät ja maakunnat

Kunnat ovat osaltaan vastuussa väestönsuojista ja liikenne-, vesi-, energia- yms. varmuudesta. Kunnilla on noin 300 000 henkilöä ja kuntayhtymillä noin 100 000 henkilöä töissä lähinnä terveydenhuolto-, sosiaali- ja opetussektoreilla, joiden kannalta oleellista on harjoitella kriisivalmiutta eri tilanteissa, sopia etukäteen kunkin roolit ja tilanteen edellyttämät toimivalta- ja vastuusuhteet. Kunnilla on runsaasti erilaisia tiloja, joita voitaisiin hyödyntää toimintakeskusten tarpeisiin silloin, kun tämä toiminta ei häiritse kunnan omaa palvelutuotantoa.

2.2.2 Opetusministeriön hallinnonala

Opetushallinnon alaisilla toimijoilla on hyvin monenlaisia tiloja ja alueita, mutta ne eivät ole opetusministeriön omistuksessa. Kaikissa kunnissa on ainakin yksi perusopetusta antava peruskoulu. Peruskoulujen määrä vuonna 2004 oli 3 657. Peruskoulukiinteistöt ovat pääosin kunnallisessa omistuksessa. Pieniä kunnallisia kouluja on lakkautettu runsaasti. Osa näistä on myyty eteenpäin, osa on tyhjillään ja osa muussa käytössä tai kokonaan purettu.

Lukioita Suomessa oli vuonna 2004 yhteensä 435, joista valtaosa on niin ikään kuntien omistamia. Oppilaitoksia, joissa annetaan toisen asteen ammatillista koulutusta, oli vuonna 2004 yhteensä 306. Osa näistä antaa myös muunlaista opetusta, joten ne aiheuttavat päällekkäisyyksiä tilastotietoihin. Toisen asteen ammatillista koulutusta antavat oppilaitokset ovat pääosin kuntien, kuntayhtymien ja yksityisten yhteisöjen omistamia.

Kuntien, kuntayhtymien ja yksityisten tahojen omistamia ammatillisia aikuiskoulutuskeskuksia Suomessa on 40 ja ammatillisia erikoisoppilaitoksia 42. Pääosin yksityisten omistamia kansanopistoja on 90. Joillakin näistä on myös omia asuintiloja.

Seurakuntien, seurakuntayhtymien ja muiden uskonnollisten yhdyskuntien omistamia tai hallinnoimia toimitiloja ja alueita ei tässä yhteydessä ole kartoitettu.

Yksityisiä liikunnan koulutuskeskuksia (urheiluopistoja) on 14. Myös näillä on omia asuintiloja. Yliopistoja on 20 ja ammattikorkeakouluja 29. Näillä on tiloja lukuisilla paikkakunnilla. Valtiollisia oppilaitoksia ovat erityisoppilaitokset ja Saamelaisalueen koulutuskeskus.

Opetushallinnon joitakin koulutusosuuksia, muun muassa turvallisuusalan koulutusosioita ja soveltuvaa työharjoittelua, voitaisiin tarvittaessa toteuttaa toimintakeskuksissa. Tällaisen toiminnan volyymin ei kuitenkaan voida tässä vaiheessa esittää arvioita.

Edellä mainittujen tilojen yhteiskäyttömahdollisuuksia on jo tällä hetkellä. Oppilasmäärien supistumisen johdosta ne lisääntyvät tulevaisuudessa. Opetusministeriö resursoi sekä uusia tiloja että entisten laajennuksia ja korjauksia. Mikäli toimintakeskuksilla olisi opetushallinnon koulutuskäyttöä, yhteisten kustannusten kattamisesta tulisi sopia erikseen.

2.2.3 Puolustusministeriön hallinnonala

Puolustusministeriön hallinnonalalla vapaaehtoinen maanpuolustustyö nähdään tärkeänä valmiuden parantajana, maanpuolustustahdon kohottajana, sijoitetun reservin kouluttajana sekä sijoittamattoman, pitkälle koulutetun reservin valmiuksien ylläpitäjänä.

Puolustusministeriön hallinnonalan osalta vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskusten tarve liittyy ensisijaisesti puolustusvoimien sodan ajan kokoonpanoon koulutettavien ja erilaisiin virka-aputehtäviin soveltuvien vapaaehtoisten maakuntajoukkojen tuottamiseen. Erityisesti maakuntajoukkojen virka-aputehtäviin ja muiden viranomaisten tukemiseen liittyvän viranomaiskoulutuksen toteuttamisessa on tarkoituksenmukaista tukeutua MPK ry:n koordinoimaan koulutus- ja kurssitarjontaan.

Lisäksi MPK ry:n koulutustapahtumien käyttö reservin kouluttamiseksi on liitetty osaksi reservin osaamisen kehittämisen järjestelmää kertausharjoitusten ja vapaaehtoisten harjoitusten rinnalle. Näiltä osin toimintakeskukset palvelisivat koko reservin koulutusta.

Maakuntajoukot ovat puolustusvoimien kokoonpanoon kuuluvia alueellisia joukkoja. Maakuntajoukot muodostetaan reserviin kuuluvista vapaaehtoisista asevelvollisista ja muista vapaaehtoisista, jotka ovat antaneet vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetussa laissa tarkoitetun sitoumuksen puolustusvoimille. Maakuntajoukkoja voidaan käyttää puolustusvoimien virka-aputehtävissä. Maakuntajoukkojen perustamisen osalta puolustusvoimissa on käynnissä kokeiluvaihe, jossa viidelle sotilasläänille (Helsingin, Uudenmaan, Kuopion, Vaasan ja Oulun sotilasläänit) on annettu tehtävä testata yhdellä yksiköllä (komppania) mahdollisuuksiaan maakuntajoukkojen muodostamiseen. Tämä kokeiluvaihe kestää vuoden 2007 loppuun. Kokeilun jälkeen toimintaa suunnitellaan laajennettavaksi maakuntiin. Maakuntajoukkojen koulutuksessa tukeudutaan pääosin puolustusvoimien varuskuntiin.

Puolustusministeriön hallinnonalalla on pääosin puolustusvoimien käytössä Senaatti-kiinteistöiltä vuokrattuja toimitiloja, rakenteita ja asuntoja yhteensä noin 3,5 miljoonaa neliometriä. Metsähallitukselta vuokrattuja maa- ja vesialueita on käytössä noin 300 000 hehtaaria. Puolustusvoimat maksaa Senaatti-kiinteistöille ja Metsähallitukselle näistä tiloista ja alueista pääomavuokraa sekä niin sanottua ylläpitovuokraa Puolustushallinnon rakennuslaitokselle näihin liittyvistä ylläpito palveluista. Vastaavalla tavalla puolustushallinnolla on lentokenttiin ja varalaskupaikkoihin liittyviä alueita, tiloja ja rakenteita Ilmailulaitos -konsernilta ja Tiehallinnolta.

Puitesopimuksen periaatteiden mukaisesti laaditut kohdekohtaiset vuokrasopimukset on solmittu pääosin puolustusvoimien joukko-osastojen tai vastaavien kanssa. Puolustusvoimien laatimat puitesopimukset eivät mahdollista sitä, että puolustusvoimien käytössä olevia tiloja jälleenvuokrataan. Esimerkkinä puolustusvoimien kiinteistökustannuksista voidaan mainita, että pienehkön varuskunnan ylläpitäminen maksaa puolustusvoimille vuodessa noin 2–2,5 miljoonaa euroa.

Puolustusvoimien hallinnassa olevat tilat ja alueet ovat tiiviissä käytössä, minkä vuoksi niitä voitaisiin käyttää muihin tarkoituksiin lähinnä viikonloppuisin ja osin iltaisin. Tällöin tulisi ottaa huomioon esimerkiksi ampumaratojen käytöstä aiheutuvat melu- yms. vaikutukset, jotka koetaan iltaisin ja viikonloppuisin erityisen häiritseviksi.

Ympäristöasiat tulee edellä mainitun lisäksi ottaa muutenkin huomioon harkittaessa vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintaedellytyksiä. Toiminnassa tulee noudattaa ympäristönsuojelulainsäädäntöä (ml. terveys- ja turvallisuusnäkökohdat). Puolustusvoimien alueilla tapahtuvassa toiminnassa tulee lisäksi noudattaa puolustushallinnon ympäristö-

politiikkaa ja ympäristöhallintaan liittyviä menettelytapoja. Vapaaehtoisesta maanpuolustustoiminnasta puolustusvoimien alueilla aiheutuvat melu-, jäte- yms. vaikutukset tulee selvittää vastuineen ja sisällyttää yhteistoimintaan niin, että puolustusvoimien varsinaista toimintaa ei vaikeuteta.

Puolustushallinnolla on toimintaa ja resursseja tasapainottaessaan tarve luopua kokonaan niistä tiloista ja alueista, joille sillä ei enää ole käyttöä toiminnan mahdollisesti supistuessa. Puolustusvoimien hallinnassa olevista tiloista ei näin ollen ole mahdollista osoittaa erillisiä tiloja eikä esimerkiksi kasarmien kerroksia toimintakeskuksille. Tiloja, joista puolustusvoimat luopuu, tulisi ottaa toimintakeskuksen käyttöön vain, jos niihin tarvittava rahoitus ei vähennä puolustusvoimille osoitettuja resursseja.

2.2.4 Maanpuolustuskoulutus ry (MPK ry)

MPK ry on koulutusorganisaatio, jonka toiminta jakaantuu neljään kokonaisuuteen:

- sotilaalliseen koulutukseen reserviläisille,
- yleiseen turvallisuuskoulutukseen,
- varautumiskoulutukseen sekä
- johtamis- ja kouluttajakoulutukseen.

MPK ry:n järjestämään koulutukseen on viime vuosina osallistunut vuosittain yli 30 000 henkilöä, joista noin 60 prosenttia on reserviläisiä.

Yhdistyksen jäseniä ovat puolustusministeriö ja puolustusvoimat sekä Kadettikunta ry, Maanpuolustuskiltojen liitto ry, Maanpuolustusnaisten Liitto ry, Naisten Valmiusliitto ry, Reserviläisliitto - Reservin Aliupseerien Liitto ry, Reserviläisurheiluliitto ry, Sininen Reservi ry, Sotilaskotiliitto ry, Suomen Metsästäjälitto ry, Suomen Rauhanturvaajaliitto ry ja Suomen Reserviupseeriliitto ry.

MPK ry:n organisaatioon kuuluu keskustoimisto ja 19 alueellista maanpuolustuspiiriä sekä valtakunnalliset meri- ja ilmapuolustuspiirit. Eri osissa maata on toiminnassa yli 200 paikallisosastoa. MPK ry:n budjetista noin 1,5 miljoonaa euroa tulee valtion tulo- ja menoarviosta. Lisäksi puolustusvoimat antaa vuosittain niin sanottua epäsuoraa käytännön tukea noin 1,4 miljoonan euron arvosta. Tämä tuki käytetään pääosin henkilöstön palkkakulujen kattamiseen.

Puolustusvoimat ja MPK ry ovat tehneet vuosittain tulossopimuksen yhteisistä tulostavoitteista ja toimintaan kohdennettujen resurssien käytöstä. Käytännössä merkittävintä on puolustusvoimien alueellisten ja paikallisten toimijoiden yhteistoiminta MPK ry:n maanpuolustuspiirien kanssa.

MPK ry ei itse omista tiloja eikä alueita, mutta puolustusvoimat on osoittanut sen piiritoimistoille tiloja. Ne ovat kooltaan yhdestä kolmeen toimistohuonetta ja sijaitsevat yleensä esikuntien tai joukko-osastojen yhteydessä. Ennen muuta sotilaallisessa koulutuksessa tukeudutaan puolustusvoimien käytössä oleviin majoitus-, opetus-, huolto- ja varastotiloihin sekä harjoitusalueisiin ja ampumaratoihin. Tilat osoitetaan MPK ry:n käyttöön yleensä kutakin kertaa varten erikseen. MPK ry:n jatkuvassa käytössä olevia tiloja on joillain paikkakunnilla. Muuhun kuin sotilaalliseen koulutukseen käytetään myös yhteistyökumppaneilta tai muualta vuokrattuja tiloja.

Yhdistyksen jäsenjärjestöillä ei ole käytössään toimintakeskuskäyttöön soveltuvia tiloja joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta. Sen sijaan niiden jäsenyhdistyksillä voi olla

omia rakennuksia, rakenteita ja maa-alueita, jotka tietyin edellytyksin voisivat soveltaa toimintakeskuskäyttöön.

MPK ry sopi joulukuussa 2004 Suomen Pelastusalan Keskusjärjestön (SPEK) kanssa yhteistoiminnasta varautumiskoulutuksessa. Suomen Punaisen Ristin ja MPK:n välillä on allekirjoitettu yhteistyöpöytäkirja 15.2.2007 ja kumppanuussopimus Suomen Erillisverkot Oy:n kanssa 26.3.2007. Yhteistyössä tullaan keskittymään ensiapu- ja VAPEPA- koulutuksen lisäksi erityisesti humanitaarisen oikeuden koulutukseen. Yhteistyön kehittämismahdollisuudet erityisesti poliisin, Rajavartiolaitoksen, Suomen Meripelastusseuran ja Suomen Lentopelastusseuran kanssa selvitetään erikseen.

MPK ry muutetaan vapaaehtoisesta maanpuolustuksesta annetun lain mukaan julkisoikeudelliseksi Maanpuolustuskoulutusyhdistykseksi (MPK), joka toimii valtakunnallisena vapaaehtoisen maanpuolustuskoulutuksen yhteistyöjärjestönä. Sen tarkoituksena on maanpuolustuksen edistäminen koulutuksen, tiedotuksen ja valistuksen keinoin.

Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen julkisena hallintotehtävänä on järjestää vapaaehtoiseen maanpuolustukseen kuuluvaa sotilaallista koulutusta ja sotilaallisia valmiuksia palvelevaa koulutusta sekä vapaaehtoista maanpuolustusta koskevaa tiedotusta ja valistusta. Lisäksi Maanpuolustuskoulutusyhdistyksen tehtävänä on kehittää naisten mahdollisuuksia osallistua vapaaehtoiseen maanpuolustukseen ja järjestää tähän liittyvää sotilaallista koulutusta ja sotilaallisia valmiuksia palvelevaa koulutusta. Yhdistyksen tehtävänä on myös ohjata, tukea ja sovittaa yhteen jäsenjärjestöjen maanpuolustuskoulutusta.

Edellä säädettyjen tehtäviensä lisäksi yhdistys voi järjestää turvallisuus-, varautumis- ja johtamis- ja kouluttajakoulutusta sekä tehdä aloitteita ja toimia muutoinkin maanpuolustuksen hyväksi siten kuin sen säännöissä määrätään.

MPK ja sen jäsenyhdistykset voivat sääntöjensä mukaisella tavalla järjestää turvallisuusasioita koskevia valistustilaisuuksia ja huolehtia liikuntakoulutuksesta. Vapaaehtoiset maanpuolustusjärjestöt ylläpitävät maanpuolustustahtoa ja - taitoa sekä veteraaniperinteitä.

MPK:n organisaatioon kuuluu 19 maanpuolustuspiiriä sekä meripuolustus- ja ilmapuolustuspiiri. Koulutus tapahtuu piireihin kuuluvissa koulutus- ja tukiyksiköissä.

Koulutus tukeutuu tavoitetilassa toimintakeskusverkoston koulutuskeskuksiin, koulutustaikoihin, harjoitusalueisiin ja ampuma-alueisiin. Siksi on tärkeää, että puolustusvoimien käytössä olevista tiloista, harjoitusalueista ja ampumaradoista ei luovuta ennen kuin toimintakeskusverkoston tarpeet on selvitetty. Yhtä tärkeää on pitää huolta siitä, että puolustusvoimilta kokonaan tai osittain vapautuvista tiloista ei luovuta ennen kuin vapaaehtoisen koulutusjärjestelmän tarpeet on selvitetty.

MPK:lla on valmius hallinnoida tiloja ja alueita, jotka puolustushallinto tai jokin muu taho osoittaa toimintakeskuskäyttöön. Tällöin se voi vastata esimerkiksi vuokrista ja muusta ylläpidosta. MPK ry:llä ei kuitenkaan ole tällä hetkellä omia voimavaroja kyseisten tilojen ja alueiden ylläpitoon, vaan se katsoo, että se ostaisi palvelut ennen muuta niiden nykyisiltä suorittajilta, kuten Senaatti-kiinteistöiltä. Palveluihin ja tarvittaviin vuokriin tulee osoittaa varoja valtionavustuksena, kuten vapaaehtoista maanpuolustusta koskevaa lainsäädäntöä pohtinut toimikunta esittää.

MPK ry:n jäsenjärjestöistä erillisen kannanottonsa toimintakeskusverkoston muodostamiseen liittyen ovat antaneet Naisten Valmiusliitto ry, Reserviläisurheiluliitto ry, Sotilaskotiliitto ry, Suomen Metsästäjäliitto ry, Suomen Rauhanturvaajaliitto ry ja Suomen Reserviseeriliitto ry.

Naisten Valmiusliitto ry

Naisten Valmiusliitto pitää keskeisenä muodostettavan toimintakeskusverkoston tuomaa lisäarvoa vapaaehtoisen maanpuolustuksen ja turvallisuustyön harrastusmahdollisuuksien tehostamisessa. Liitto arvostaa myös järjestöjen, viranomaisten ja muiden toimijoiden yhteistoiminnan helpottumista ja synergiaetujen hyödyntämistä. Naisten Valmiusliitto pitää tärkeänä, että MPK tarjoaa jatkossakin virallisena tehtävänä turvallisuu- ja varautumiskoulutusta, sillä muiden vastaavaa koulutusta tuottavien tahojen tarjonta ei ole riittävän kattavaa.

Liiton alueneuvottelukunnilla on tarvetta saada käyttöönsä toimisto- ja säilytystiloja sekä kokoontumis- ja koulutustiloja toimintakeskusverkostosta. Näitä tiloja hyödyntäisivät alueneuvottelukunnan lisäksi niiden paikalliset toimijat eli yhdistykset. Tämä tehostaisi entisestään järjestöjen välistä yhteistyötä maakuntatasolla. Tilojen käytön kustannukset määrittävät viime kädessä Naisten Valmiusliiton mahdollisuudet olla mukana toimintakeskuksissa.

Reserviläisurheiluliitto ry

Reserviläisurheiluliiton mukaan liikuntakoulutuksen ja fyysisen kouluttamisen onnistumiseksi on toimintakeskuksissa oltava tilat, joissa voidaan suorittaa kurssilaisten ja reserviläisten fyysisen kunnan testaamista ja harjoitteita. Parhaiten tämä onnistuisi, jos voidaan tukeutua mahdollisesti piirin alueella olevan varuskunnan liikuntatiloihin. Lisäksi harjoitusalueita voitaisiin käyttää suunnistuksen, hiihdon ja maastoliikkumisen tarpeisiin. Ampumaradat ovat tarpeen liiton lajien harjoitteluun, ja ne ovat oleellinen osa kenttäkelpoisuuden todentamista. Ratojen tulee olla sopivia korkeapaineaseilla suoritettaviin ammuntoihin ja sovellettuun reserviläisammuntaan (SRA). Parhaiten tähän tarkoitukseen soveltuvat puolustusvoimien ampumaradat tai paikallisten ampumaseurojen tai riistanhoitoyhdistysten ylläpitämät radat. Tämän vuoksi on tärkeää säilyttää ratojen määrä nykytasolla.

Sotilaskotiliitto ry

Sotilaskotiliiton kannalta on merkityksellistä, että toimintakeskukset sijoitetaan siten, että sotilaskotiyhdistykset voivat hyödyntää niiden tarjoamia mahdollisuuksia kokous- ja koulutustoimintaan sekä sosiaaliseen kanssakäymiseen. Toimintakeskusten hyötynä voidaan nähdä mahdollisuus poistaa päällekkäisyyksiä toimitilojen, välineiden ja koulutuksen tarjonnassa. Toimintakeskuksissa olisi mahdollista sovittaa yhteen eri viranomaisten tehtäviä ja vapaaehtoisorganisaatioiden tukitoimia.

Sotilaskotijärjestöllä on mahdollisuuksia tarjota vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskuksiin kahvilapalveluita, mikäli muut järjestöt katsovat tämän tarpeelliseksi.

Toimintakeskukset mahdollistaisivat kahdelletoista omaa sotilaskotia vailla olevalle sotilaskotiyhdistykselle nykyistä aktiivisemmän sotilaskotitoiminnan, koulutuksen ja harjoittelun. Toimintakeskusten ansiosta sotilaskotijärjestöllä saattaisi olla mahdollisuus laajentua myös sellaisille paikkakunnille, joilla ei tällä hetkellä ole sotilaskotitoimintaa.

Suomen Metsästäjäliitto ry

Suomen Metsästäjäliitto pitää MPK:n toiminnan kannalta tärkeänä sitä, että toimintakeskusverkosto luodaan. Suomen Metsästäjäliiton jäsenseurat ovat tarjonneet ampumaratojaan, majojaan ja alueitaan käytettäväksi verkostossa erikseen sovittavin ehdoin. Tarkoituksena on ollut tuottaa synergiaetuja MPK:n toimintaan, mutta myös jäsenjärjestöjen omaa toimintaa ajatellen. Liitto edellyttääkin, että verkostoon kuuluvia kohteita voidaan käyttää esimerkiksi liiton omiin metsästysampumakilpailuihin ja metsästäjäkoulutukseen.

Suomen Rauhanturvaajaliitto ry

Suomen Rauhanturvaajaliitto ry pitää tärkeänä, että toimintakeskusten rakentamisessa otetaan huomioon sotilaallisten näkökohtien lisäksi siviilisektorin kuten kuntien, väestönsuojelun ja pelastuspalvelun tarpeet. Liitto kannattaa, että MPK ry koordinoi toimintakeskusverkoston käytännön toimintaa. Toiminnassa pitää kuitenkin selkeästi jakaa vastuut esimerkiksi MPK:n, SPR:n ja vapaapalokuntien kesken.

Suomen Reserviupseeriliitto ry

Suomen Reserviupseeriliitto ry ja sen piirit näkevät toimintakeskukset erittäin tarpeellisina tulevien maakuntajoukkojen toiminnan kannalta. Yhdistys yhtyy MPK ry:n näkemykseen toimintakeskusverkoston rakenteesta ja pitää tärkeänä, että toimintakeskuksiin saadaan koottua keskeiset alan toimijat. Se näkee tarpeelliseksi selvittää, miten reservipiirit, MPK:n piiri-toimistot sekä muiden järjestöjen piiri- ja paikallisorganisaatiot voisivat sijoittua perustettavien toimintakeskusten yhteyteen.

2.2.5 Suomen Pelastusalan Keskusjärjestö (SPEK)

SPEK toimii palo- ja pelastusalan sekä väestönsuojelun ja varautumisen asiantuntijana. Se kouluttaa, valistaa ja opastaa kansalaisia turvallisuuteen liittyvissä kysymyksissä Toiminnan tavoitteena on, että ihmiset osaavat ennaltaehkäistä vaara- ja onnettomuustilanteita, varautua niihin sekä toimia niissä oikein. SPEKin muodostavat sen valtakunnalliset ja alueelliset jäsenet.

SPEK, sen alueelliset jäsenet eli pelastusliitot (13) ja alueyksiköt Lapin ja Oulun lääneissä sekä Pohjanmaalla muodostavat SPEK-ryhmän, joka toimii merkittävänä kokonaisturvallisuuden asiantuntijana ja koulutusorganisaationa sisäasiainministeriön hallinnonalalla. SPEK-ryhmän toiminta- ja taloussuunnitelma (TTS) pohjautuu osaltaan sisäasiainministeriössä valmisteltavaan pelastusalan toiminta- ja taloussuunnitelmaan, jossa esitetään koko hallinnonalan (pelastustoimi) keskeiset toimintaympäristön muutokset, toimialan toiminnan painopistealueet sekä tulostavoitteet. SPEK-ryhmä tukee omalla suunnittelullaan ja toiminnallaan koko hallinnonalan tavoitteita. SPEK huolehtii tehtävistään valtakunnallisesti ja sen alueyksiköt sekä alueelliset pelastusliitot samaisesta toiminnasta alueellisesti.

SPEK-ryhmä ylläpitää vapaaehtoisten ja sivutoimisten palokuntien koulutusjärjestelmää sekä huolehtii niiden henkilöstön koulutuksesta yhteistyössä pelastuslaitosten kanssa. Se ylläpitää myös varautumisen valtakunnallista kurssinjohtajajärjestelmää sekä tuottaa opetus- ja koulutusmateriaalia yhdessä Pelastusopiston kanssa. SPEK-ryhmä kouluttaa vuosittain yli 10 000 henkilöä erilaisiin lainsäädännössä määriteltyihin omatoimisen varautumisen

turvallisuustehtäviin. SPEK antaa myös turvallisuuskoulutusta yritysten ja laitosten henkilöstölle. SPEK-ryhmä toimii kiinteässä yhteistyössä sekä pelastusalan että muiden turvallisuus-alalla työskentelevien tahojen kanssa.

Järjestämässään koulutuksessa SPEK-ryhmä hyödyntää erityyppisiä koulutustiloja ja harjoitusalueita, jotka sijaitsevat pääsääntöisesti koulutettavien omilla paikkakunnilla. Tätä voidaan pitää nykyisen koulutuksen järjestämistavan mukaan perusteltuna. Pelastuslaitosten tilojen käytöstä sovitaan erikseen alueen pelastusviranomaisen kanssa.

SPEK omistaa 13 hehtaarin harjoitusalueen majoitusmahdollisuuksiineen Padasjoella. Tämän harjoitusalueen käyttömahdollisuuksia selvitetään alueen kehittämissuunnitelman yhteydessä. Suunnitelmassa pohditaan myös mahdollisen yhteiskäytön tuomaa lisäarvoa.

SPEKin mukaan turvallisuusalan koulutuksen tulisi olla yhdenmukaista ja perustua realistisiin uhkakuviin. Koulutuksessa käytettävän opetusmateriaalin tulisi olla mahdollisimman samankaltaista ja kouluttajien tulisi tehdä kiinteää yhteistyötä vastuuviranomaisen kanssa. Tavoitteen saavuttamiseksi SPEK pitää tärkeänä, että yhteistyötä tiivistetään jatkossa koulutusresurssien käytössä. SPEKin ja pelastusalaan liittyvän toiminnan on kuitenkin selkeästi erotuttava puolustusvoimien toiminnasta.

SPEKin kantana on, että maksullisen turvallisuusalan koulutuksen on oltava kaikille koulutuksen tarjoajille myös hinnaltaan kilpailukykyistä. Tämä tarkoittaa sitä, että valtion varoin tuettu toiminta on oltava kaikkien kouluttajatahojen käytössä tasapuolisesti, jotta välttyään turvallisuuskoulutuksen hintojen vääristymiseltä. Tällaiseksi toiminnaksi voidaan lukea esimerkiksi puolustusvoimien tarjoamat koulutustilat, välineet ja koulutusalueet.

SPEK on kiinnostunut jatkamaan toimintakeskusverkoston kartoitustyötä ja yhteistyömuotojen selvittelyä. SPEKin näkemyksen mukaan toimintakeskusten suunnittelussa pitää kuitenkin lähteä tarvekartoituksesta. Yhteistoiminnalla mahdollistetaan parhaat koulutustulokset ja edesautetaan siten yksilön, yhteisön sekä yhteiskunnan varautumista vaaroihin, onnettomuuksiin ja poikkeusoloihin.

2.2.6 Suomen Punainen Risti (SPR)

SPR on humanitaarista avustustoimintaa harjoittava riippumaton avustusjärjestö, jonka erityisasema perustuu Geneven yleissopimukseen ja niiden lisäpöytäkirjoihin. SPR edustaa Suomessa kansainvälistä Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun liikettä, johon kuuluu 185 kansallista yhdistystä, Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun kansainvälinen liitto sekä Punaisen Ristin kansainvälinen komitea. SPR on julkisoikeudellinen yhdistys, jonka toiminta perustuu siitä annettuun lakiin (238/2000) ja asetukseen (811/2005).

SPR:n tehtävänä on muun muassa pelastaa ihmishenkiä kotimaassa ja ulkomailla sekä tukea ja avustaa maan viranomaisia niin rauhan kuin sodan ja aseellisten selkkausten aikana ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi. SPR muun muassa harjoittaa ja kehittää yhteistyössä viranomaisten kanssa vapaaehtoista pelastustointia sekä kouluttaa ja tiedottaa humanitaarisesta oikeudesta. SPR:n tulee kaikissa oloissa säilyttää asemansa riippumattomana siviilitoimijana. SPR:n tärkeimpinä ohjenuorina ovat inhimillisuus ja humanitaarisen kärsimyksen lievittäminen.

SPR harjoittaa valmius- ja ensiaputoimintaa, valistaa ja kouluttaa kansalaisia sekä edistää paikallista turvallisuutta myös sosiaalipalvelu- ja suvaitsevaisuustyöllään. SPR:n valmiudessa keskeisiä toimijoita vapaaehtoistasolla ovat paikallisosastot. Paikallisosastot laativat omat valmiussuunnitelmansa ja sovittavat ne yhteen paikallisten viranomaisten ja

Vapaaehtoisen pelastuspalvelun kanssa. Osastojen tärkeimmät vahvuudet ovat koulutetut auttamishaluiset vapaaehtoiset, mahdolliset materiaaliressurit, oikeus kriisitilanteissa käyttää annettujen ohjeiden ja sääntöjen mukaisesti Katastrofirahaston varoja paikallisesti sekä mahdollisuus pyytää nopeasti avuksi SPR:n muita yksiköitä ja niiden resursseja. SPR:n osastojen toimintaryhmistä ensiapu-, ensihuolto- ja henkisen tuen ryhmät ovat parhaiten varautuneita toimimaan kriisitilanteissa.

SPR:n toimihenkilöistä piirien (12) ja keskustoimiston työntekijät ohjaavat osastojen vapaaehtoisten toimintaa ja ovat tärkeä osa SPR:n valmiutta. SPR:n piiritoimistoja ja alue-toimistoja on 15 paikkakunnalla. Piirit koordinoivat Vapaaehtoisen pelastuspalvelun toimintaa alueellaan.

SPR:n osastot käyttävät toimintaansa joko omia tai piirin tiloja tai ulkopuolisilta vuokrattuja tiloja. Useat osastot toimivat tiloissa, jotka jaetaan muiden järjestöjen kanssa. Käytännössä osastojen toimintaryhmät saattavat toimia useissa eri tiloissa paikkakunnalla: esimerkiksi ensiapuryhmä kokoontuu pelastuslaitoksella tai terveyskeskuksessa, ystävätoiminta palvelutalossa ja nuorisoryhmä kunnan nuorisotalolla. Tilojen ja toimintojen kannalta on tärkeää, että SPR erottuu itsenäisenä siviilitoimijana muista toimijoista.

SPR:n osastoja on 593, ja ne jakautuvat melko tasaisesti koko maan alueelle. Osastoissa toimii noin 23 000 aktiivivapaaehtoista. SPR kouluttaa ja kehittää koulutussisältöjä muun muassa ensiavun, henkisen tuen ja humanitaarisen oikeuden kursseille sekä Vapepan osalta etsinnän, ensihuollon, viestitoiminnan ja pelastuspalvelun perus- ja erityiskursseille. Lisäksi SPR kouluttaa yli 900 henkilön kansainvälisen avustustoiminnan henkilöreservin jäseniä erilaisiin kansainvälisiin tehtäviin ja tuottaa kansainvälisen Punaisen Ristin ja Punaisen Puolikuun kenttäjohtajien (Field Team Leader) koulutuksen kurssikeskuksessaan.

Osastojen vapaaehtoiset edistävät paikallista turvallisuutta paitsi valmiustoiminnallaan myös esimerkiksi ystävä- ja maahanmuuttajatoiminnallaan. SPR:llä on myös laajaa kansalaisten kouluttamistoimintaa. Esimerkiksi SPR:n ensiapukouluttajat kouluttavat yli 100 000 henkilöä vuosittain.

Valtakunnalliseen toimintakeskusverkostoon liittyen tilojen ja alueiden yhteiskäytömahdollisuuksia arvioitaessa on otettava huomioon SPR:n tarve erottautua riittävällä tavalla sotilasorganisaatioiden toiminnasta. Toimintakeskusten käyttöön sopivia tiloja ei SPR:llä ole. Toisaalta jo tällä hetkellä käytetään tiloja yhteistyössä eri toimijoiden kanssa. SPR on mukana valtakunnallisen toimintakeskusverkoston toiminnassa siltä osin kuin se tukee siviilien turvallisuutta tai humanitaarisen oikeuden noudattamista.

2.2.7 Vapaaehtoinen pelastuspalvelu (Vapepa)

Vapepa on 48 järjestön ja yhteisön yhteenliittymä, jonka hälytysryhmät tukevat viranomaisia pelastustehtävissä. Se tukee merkittävästi esimerkiksi poliisia etsintätilanteissa ja meripelastuksessa.

SPR toimii Vapepan yhdysjärjestönä ja koordinoi toimintaa yleisen pelastuspalvelun osalta. Suomen Meripelastusseura koordinoi toimintaa vapaaehtoisen meri- ja järvipelastuksen osalta ja Suomen Lentopelastusseura vapaaehtoisen ilmapelastuksen osalta.

Vapaaehtoisten osaaminen on monipuolista. Mukana on toimijoita monen alan järjestöistä, kuten tiepalvelusta, koirajärjestöistä, sukeltajista, partiolaisista, radioamatööreistä ja martoista. Vapaaehtoisten tehtäviä ovat muun muassa etsintä, ensiapu, majoitus, muoni-

tus, viestitehtävät, kuljetus, lastenhoito, henkinen tuki ja ympäristövahinkojen torjunta. Pelastuspalvelutehtävissä vapaaehtoiset toimivat viranomaisten johdolla ja heidän ohjeidensa mukaan. Koulutus- ja harjoitustoiminta toteutetaan yhteistyössä viranomaisten kanssa.

Vapepan hälytysryhmissä on mukana noin 20 000 vapaaehtoista. Vapepan toimikuntia on 170 koko maan alueelle jakautuneena. Eri järjestöihin kuuluvia hälytysryhmiä Vapepassa on noin 1 400. Vapepan toimikunnat ja hälytysryhmät kokoontuvat useita kertoja vuodessa. Useat hälytysryhmät pitävät ryhmäkohtaisia harjoituksia viikoittain. Koulutus- ja harjoitustoimintaa Vapepalla oli vuonna 2005 yhteensä 223 kertaa. Usein toimikunnat järjestävät yhdessä koulutuksia ja harjoituksia. Osallistujia Vapepan koulutuksissa oli vuonna 2005 yhteensä yli 5 000.

Vapepan toimikunnilla ei pääsääntöisesti ole omia tiloja. Toimikunnan kokoukset pidetään esimerkiksi paloasemalla tai poliisilaitoksella ja koulutukset vaihdellen eri paikoissa. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskus voisi toimia vapaaehtoisjärjestöt yhteen kokoavana tilana ja harjoitusalueena, jossa järjestettäisiin koulutusta, harjoituksia, kokouksia ja muuta toimintaa. Tarvetta on fyysiselle tilalle, ei koordinaatiolle.

Vapepa ja sen maakuntatoimikunnat toimivat kaikkien maakuntien alueella Suomessa. Maakuntatoimikunnat kokoavat yhteen alueella toimivat Vapepan jäsenjärjestöt ja viranomaiset. Alue- ja paikallistoimikunnat kokoavat paikalliset hälytysryhmät ja viranomaistoimijat yhteen. Kokouksissa suunnitellaan esimerkiksi alueellisesti ja paikallisesti järjestettävää etsintä- ja muuta koulutusta sekä -harjoituksia.

Myös MPK ja suurin osa sen jäsenjärjestöistä ovat Vapepan jäseniä, ja niiden jäsenistössä on Vapepan aktiivitoimijoita. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskusten kehittämistyössä on vaarana, että syntyy päällekkäisiä vapaaehtoisuusteitoiminnan hallinnollisia rakenteita. SPR:n näkemyksen mukaan valtakunnallisen toimintakeskusverkoston tulee osaltaan vahvistaa Vapaaehtoisen pelastuspalvelun toimintaa eikä heikentää sitä tai luoda rinnakkaisia tai päällekkäisiä rakenteita.

2.2.8 Suomen Meripelastusseura ry

Suomen Meripelastusseura toimii yhteistyössä eri maanpuolustusjärjestöjen ja Vapepan toimijoiden kanssa. Meripelastusseura pitää toimintakeskusverkoston muodostamista erinomaisena hankkeena, joka auttaa parantamaan sisäisen turvallisuuden alalla toimivien kansalaisjärjestöjen toimintaedellytyksiä. Toimintakeskusverkosto tiivistää yhteistyötä eri toimijoiden kesken ja mahdollistaa samalla yhteiskunnan rajallisten resurssien tehokkaan ja tarkoituksenmukaisen käytön.

Erityisen tärkeäksi Suomen Meripelastusseura katsoo sen, että toimintakeskusverkostoa muodostettaessa otetaan huomioon eri kansalaisjärjestöjen identiteetit ja roolit poikkeusoloissa. Meripelastusseuran kannalta tämä tarkoittaa sitä, että sen asemaa Geneven sopimuksen tarkoittamana humanitaarisena pelastusorganisaationa ei vaaranneta missään tilanteessa. Käytännössä Meripelastusseuran tulee toimia aina omien tunnustensa alla, eikä sen aluksilla saa olla sotilaallisia tunnuksia.

Suomen Meripelastusseuran toimintakeskusverkostoon kohdistuvat tarpeet liittyvät lähinnä koulutusyhteistyöhön Vapepan eri toimijoiden välillä ja mahdollisten synergiaetujen saavuttamiseen esimerkiksi koulutustilaisuuksien ja harjoitusten yhteydessä.

Meripelastusseuran paikalliset kouluttajat voivat vastaavasti tarjota korkeatasoista merellistä osaamista Vapepan eri toimijoille ja viranomaisille. Varsinaista laajamittaista kurssitoimintaa Meripelastusseura ei kuitenkaan toistaiseksi kykene tarjoamaan, sillä sen rajalliset resurssit kohdentuvat omien aktiivipelastajien kouluttamiseen.

Meripelastusseuralla on käynnissä oma toimintakeskushanke, jonka tavoitteena on luoda paitsi paremmat edellytykset meripelastuskoulutuksen kehittämiseksi myös mahdollistaa entistä laajapohjaisempi koulutusyhteistyö eri merellisten toimijoiden ja sidosryhmien kanssa. Seura tarjoaakin Bågaskärin entiselle merivartioasemalle perustettavaa uutta toimintakeskustaan rajoitettuun yhteiskäyttöön eri merellisille toimijoille omakustanneperiaatteella. Tavoitteena on, että Bågaskärin toimintakeskus olisi kokonaisuudessaan toiminnassa toukokuussa 2008.

2.2.9 Muut viranomaiset ja toimijat

Metsähallitus

Metsähallitus on maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalaan kuuluva valtion liikelaitos, joka vuokraa pääosan puolustusvoimien tarvitsemista harjoitusalueista (maa- ja vesialueet). Vuokraus tapahtuu valtion kiinteistöstrategian ja puolustushallinnon kiinteistöuudistuksen toimintamallin mukaisesti. Vuokrauksessa käytetään osapuolten (PLM, MMM, PE, MH yms.) sopimia aie-, yhteistoiminta-, puite- ja vuokrasopimuksia.

Vastaavan tyyppinen toimintamalli on käytössä myös Metsähallituksen ja Rajavartiolaitoksen välillä.

Puolustusvoimien käytössä oli vuoden 2006 alussa noin 261 000 hehtaaria Metsähallituksen hallinnassa olevia maa- ja vesialueita sekä niillä sijaitsevia rakennuksia ja rakenteita. Näistä alueista puolustusvoimat maksaa erikseen sovittavaa aluekohtaisesti määräytyvää vuokraa. Vuokran määräytymisen perusteena ovat puolustusvoimien toiminnasta aiheutuneet metsätaloudellisen tuoton menetykset Metsähallitukselle.

Puolustusvoimat ei voi siirtää vuokraoikeutta kolmannelle osapuolelle ilman vuokranantajan kirjallista suostumusta. Tästä huolimatta puolustusvoimien käytössä olevilla alueilla on mahdollista ilman vuokranantajan erillistä suostumusta toteuttaa puolustusvoimien toiminnan yhteydessä tai ohella tapahtuvaa puolustusvoimien koordinoimaa maanpuolustustoimintaa ja kansainvälistä yhteistoimintaa.

Edellä mainittu huomioon ottaen vapaaehtoinen maanpuolustustoiminta ja -koulutus on mahdollista Metsähallituksen puolustusvoimille vuokraamalla alueilla. Vastuu toiminnasta on puolustusvoimilla. Tällaisesta toiminta edellyttää informointia ja koordinoitua puolustusvoimien, Metsähallituksen, Puolustushallinnon Rakennuslaitoksen ja Senaatti-kiinteistöjen alueellisissa yhteistoimintaryhmissä.

Mikäli MPK haluaa jatkaa vapaaehtoisuuskoulutukseen liittyvää toimintaa alueilla, joista puolustusvoimat luopuu, on tietysti edellytyksin mahdollista tehdä kahdenvälisiä vuokrasopimuksia. Metsähallituksen näkökulmasta parempi vaihtoehto kuitenkin on toiminnan järjestäminen puolustusvoimien tai vaihtoehtoisesti Rajavartiolaitoksen vuokraamalla alueilla.

Senaatti-kiinteistöt

Senaatti-kiinteistöt on valtiovarainministeriön hallinnonalaan kuuluva valtion liikelaitos, joka tarjoaa tilapalveluja ensisijaisesti valtionhallintoon kuuluville asiakkaille. Tilapalveluihin kuuluvat kiinteistövarallisuuden hallinta, kehittäminen, toimitilojen vuokraus ja investoinnit. Senaatti-kiinteistöt vastaa tilojen toimivuudesta, tehokkuudesta ja niiden arvon säilymisestä. Laajaan asiakaskuntaan kuuluvat yliopistot ja korkeakoulut, valtion virastot, ministeriöt, tutkimus- ja kulttuurilaitokset, vankilat sekä puolustusministeriön hallinnonala.

Senaatti-kiinteistöt pitää mahdollisena puolustusministeriön hallinnonalan tilojen, ampumaratojen ja harjoitusalueiden vuorottelukäyttöä esimerkiksi osana toimintakeskusverkostoa. Tällöin vuokrasuhde Senaatti-kiinteistöjen ja Puolustushallinnon Rakennuslaitoksen kanssa tulisi säilyttää nykyisellään. Puolustusvoimien joukko-osastot solmisivat sopimussuhteet vuokraamiensa tilojen ja alueiden käytöstä MPK:n kanssa. Alivuokraukseen liittyvistä vastuukysymyksistä, kuten vakuuttamisesta, pilaantuneiden maa-alueiden kunnostamisesta, viranomaistarkastuksista ja turvallisuus- ja vahinkovastuista tulisi kuitenkin sopia valtakunnallisella puitesopimuksella.

Senaatti-kiinteistöt on myös valmis tarjoamaan MPK:n koulutuskeskuksille ja pii-ritöimistöille tiloja esimerkiksi omistamistaan virastotaloista paikkakunnan käyväällä kokonaisvuokralla, mikäli vuorottelu- tai pysyvään käyttöön soveltuvia vapaita tai vajakäyttöisiä tiloja on saatavilla. Vuorottelukäyttö vaatisi aina sopimista myös tilan nykyisen vuokralaisen kanssa.

Säteilyturvakeskus

Säteilyturvakeskus (STUK) on pieni viranomaisvastuulla toimiva asiantuntijaorganisaatio, joka keskusvirastotasolla toimii yhdessä muiden viranomaisten, esimerkiksi puolustusvoimien, kanssa. STUKin toiminnalla ei toistaiseksi ole nähtävissä suoranaista liittymäpintaa toimintakeskusverkoston toimintaan. Maakunnallisen toimintakeskusverkoston muodostuttua ja vakiinnutettua toimintansa tällaisia yhteistoimintamahdollisuuksia saattaa kuitenkin syntyä. Yhteistoimintaan voisi sisältyä esimerkiksi koulutuksen suunnittelua ja koordinointia esimerkiksi säteilyonnettomuuksien seurausten hallintaan liittyen. STUKin resurssit tuskin kuitenkaan riittävät varsinaiseen koulutustoimintaan osana toimintakeskusverkostoa.

3. TOIMINTAKESKUSVERKOSTON TOTEUTUSMAHDOLLISUUKSIA

Toiminnan keskittämisellä toimintakeskuksiin ja keskuksista muodostettavan verkoston käyttöönotolla eri toimijat voivat saavuttaa synergiaetuja ja taloudellisia säästöjä. Vakioidut menettelytavat ja käyttöön osoitettu infrastruktuuri mahdollistavat pitkäjänteisen suunnittelun sekä helpottavat esimerkiksi erilaisten koulutuspalveluiden tilaamista muilta yhteistoimintakumppaneilta. Infrastruktuurin yhteiskäyttö pienentää investointitarpeita ja päällekkäisyyksiä. Erityisesti hyötyvät ne osapuolet, joilla ei ole resursseja oman infrastruktuurin hankkimiseen, ylläpitämiseen tai vuokraamiseen vapailta markkinoilta. Vastavuoroisesti toimintakeskusyhteistyöhön osallistuvat saavat mahdollisuuden hyötyä useiden eri osapuolten laaja-alaisesta osaamisesta.

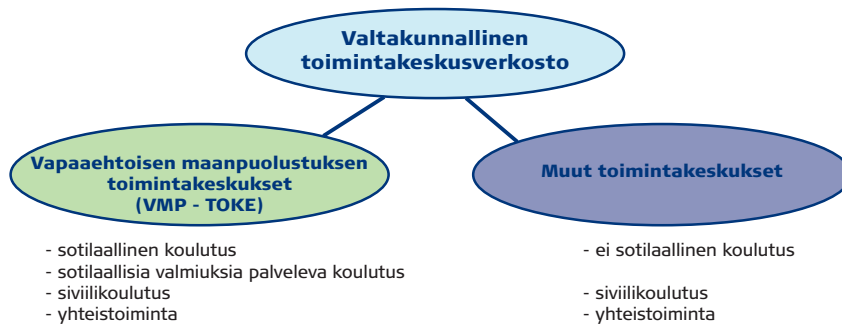
Työryhmän työskentelyyn osallistuneet toimijat pitävät valtakunnallisen toimintakeskusverkoston perustamista tarpeellisena. Toimintakeskusverkoston periaatteita selvitettäessä on kuitenkin käynyt ilmi, että osa verkoston mahdollisista muodostajista ei halua ottaa järjestelmään vielä lopullista kantaa. Tähän vaikuttaa muun muassa se, ettei vapaaehtoista maanpuolustusta koskeva lainsäädäntötyö ole vielä kaikilta osin valmis. Lisäksi joidenkin osallistujien taloudelliset mahdollisuudet ovat rajalliset. Toimijat eivät varauksettomasti tarjoa hallinnassaan olevia resursseja, kiinteistöjä, koulutuspaikkoja, harjoitusalueita, henkilöstöään tai taloudellisia panostuksia käytettäväksi toimintakeskusverkoston muodostamiseen. Osa järjestöistä on tuonut esille toimintaperiaatteidensa mukaisesti, että ne haluavat selkeästi erottaa toisistaan sotilaallisen ja siviilitoiminnan.

3.1 Toimintakeskusverkoston organisoinnin periaate

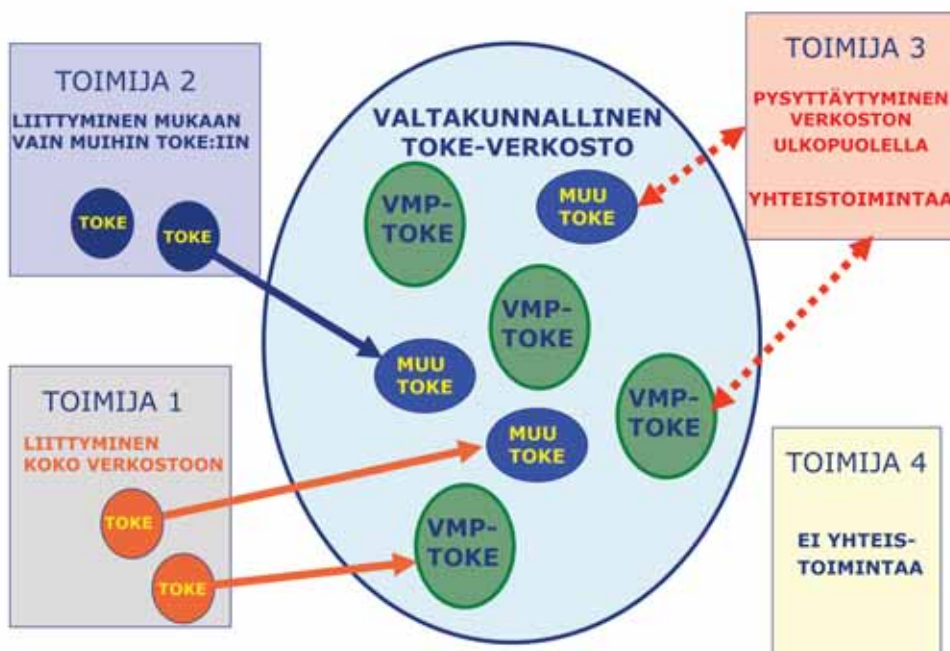
Valtakunnallinen toimintakeskusverkosto perustuu toimintamalliin, jossa vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimijat ja muut turvallisuutta tukevat toimijat sopivat yhteistyössä erilaisten tilojen ja alueiden sekä muiden voimavarojen käytöstä. Toimintakeskusverkoston avulla voidaan tiivistää eri viranomaisten ja järjestöjen välistä yhteistoimintaa.

Verkosto muodostuu toimintakeskuksista, joihin voi kuulua esimerkiksi koulutuskeskuksia, koulutuspaikkoja, harjoitusalueita ja ampuma-alueita. Toimintakeskuksia voi olla kahdenlaisia: sellaisia, joissa annetaan pääasiassa sotilaallista koulutusta, ja sellaisia, joiden toiminta on siviililuontoista. Näin voidaan ottaa huomioon järjestöjen erilaiset periaatteet ja tarpeet. Verkoston toimintaan voi osallistua myös tuottamalla koulutuspalveluja toimintakeskusverkoston käyttöön.

Kuvassa 1 on esitetty teoreettinen malli valtakunnallisen toimintakeskusverkoston muodostumisesta.

Kuvassa 2 on esitetty esimerkkejä erilaisista toimintakeskusverkostoon osallistumismuodoista. Toimintakeskusverkoston toimintaan voi lähteä mukaan täysipainoisesti osallistumalla kaikenlaisiin toimintakeskuksiin ja myös tarjoamalla toimintakeskusverkostoon omia resursseja (toimija 1). Toimija voi halutessaan jättäytyä vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskusten ulkopuolelle ja tarjota omia mahdollisia resurssejaan ainoastaan muiksi toimintakeskuksiksi (toimija 2). Toimija voi olla myös liittymättä verkostoon, mutta kuitenkin olla verkoston kanssa yhteistoiminnassa, joka voi pitää sisällään koulutuksen antamista tai vaihtoehtoisesti toimintakeskusten tilojen käyttöä / vuokrausta (toimija 3). Vaihtoehtona on myös tilanne, jossa toimija pysyttäytyisi kokonaan verkoston ulkopuolella (toimija 4).

Toimintakeskusverkoston muodostaminen toteutetaan yhdessä vapaaehtoisen maanpuolustuksen ja muiden kokonaismaanpuolustusta palvelevien vapaaehtoisjärjestöjen, valtion, kuntien ja muiden halukkaiden toimijoiden kanssa tavoitteena yhteistoiminnan helpottaminen ja synergiaetujen saavuttaminen. Vapaaehtoisjärjestöille tarjotaan asianmukaiset mahdollisuudet toimia kehitettävässä valtakunnallisessa toimintakeskusverkostossa.

Toimintakeskukset muodostetaan sekä alueellisesti että paikallisesti niin, että ne vastaavat kaikkia valtioneuvoston selonteossa ja eduskunnan puolustusvaliokunnan mietinnössä mainittujen tahojen periaatteita ja tarpeita, maanpuolustustahdon ylläpitoa unohtamatta. Toimijoiden tarpeita on esitelty luvussa 2 ja liitteessä 2.

Toimintakeskusverkostoon liittyminen ja kuuluminen, yhteistoiminnan ja osallisuuden asteet tai verkostosta erillään pysyminen perustuvat vapaaehtoisuuteen. Toimintakeskusverkoston muodostamisessa on keskeistä, että järjestöt, jotka eivät halua toimia yhteistyössä vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskusten kanssa, voivat luoda muihin viranomaisiin ja toimijoihin tukeutuen omia toimintakeskuksiaan ja kehittää toimintaansa osana valtakunnallista toimintakeskusverkostoa. Yhteistoimintaa yhtäältä vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskusten ja toisaalta muiden viranomaisten sekä toimijoiden toimintakeskusten kanssa pyritään kehittämään vastavuoroisuusperiaatteella keskinäisten sopimusten mukaisesti.

Toimintakeskusverkosto-toimintamallin tarkoituksena on tehostaa eri viranomaisten ja vapaaehtoisorganisaatioiden tilojen ja alueiden käyttöä sekä koulutuksen koordinoitua ja vahvistaa eri vapaaehtoisjärjestöjen yhteistoimintaa. Tämän edellytyksenä on toimintakeskusverkoston toimintaan liittyvien eri toimijoiden roolien selkeä määrittely.

Valtakunnallisen toimintakeskusverkoston mahdollisia elementtejä on esitetty luvussa 2 ja liitteessä 1.

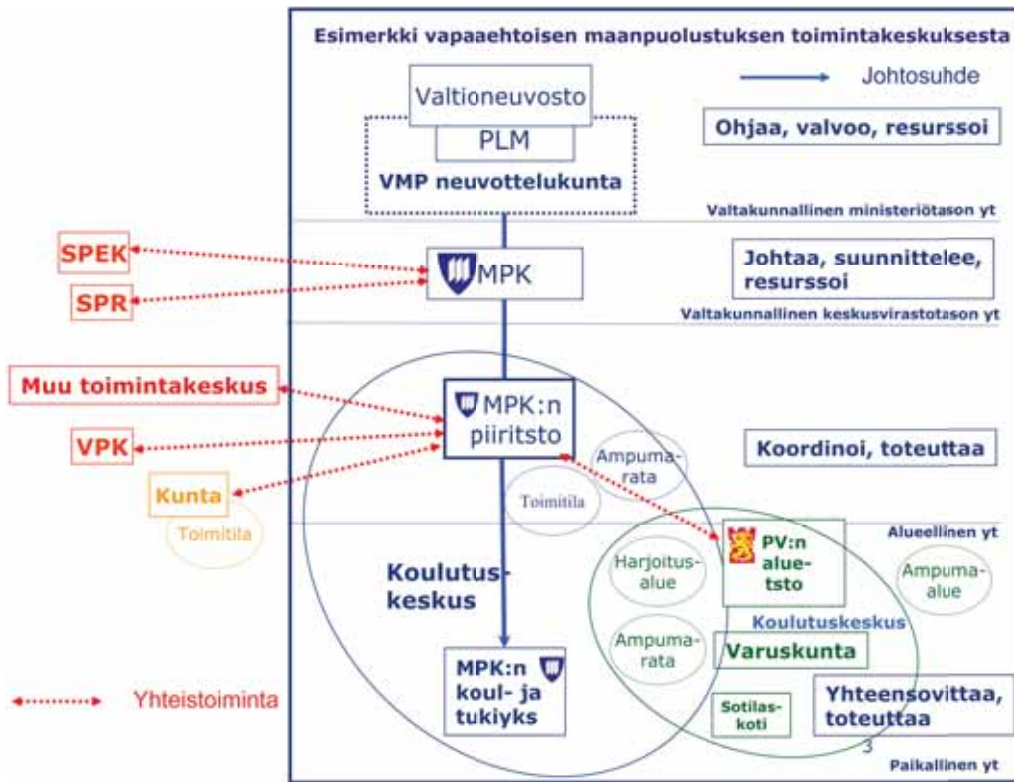
3.2 Vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskusten organisoinnin periaate

MPK voi hallinnoida vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskuksia ja tuottaa koulutuspalveluja asiakkailleen yhteistoiminnassa näiden kanssa ja näiden infrastruktuuriin tukeutuen. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskukset voidaan organisoida osaksi valtakunnallista toimintakeskusverkostoa MPK:n piiritoimistojen johtoon. MPK:n piiritoimisto koordinoi osapuolten yhteiskäyttöön osoittamien alueiden ja tilojen käyttöä sekä yhteistoimintaa muiden toimintakeskusten kanssa. MPK:n piiritoimisto voi sijaita myös varuskunnassa puolustusvoimien alueellisen esikunnan tai laitoksen yhteydessä.

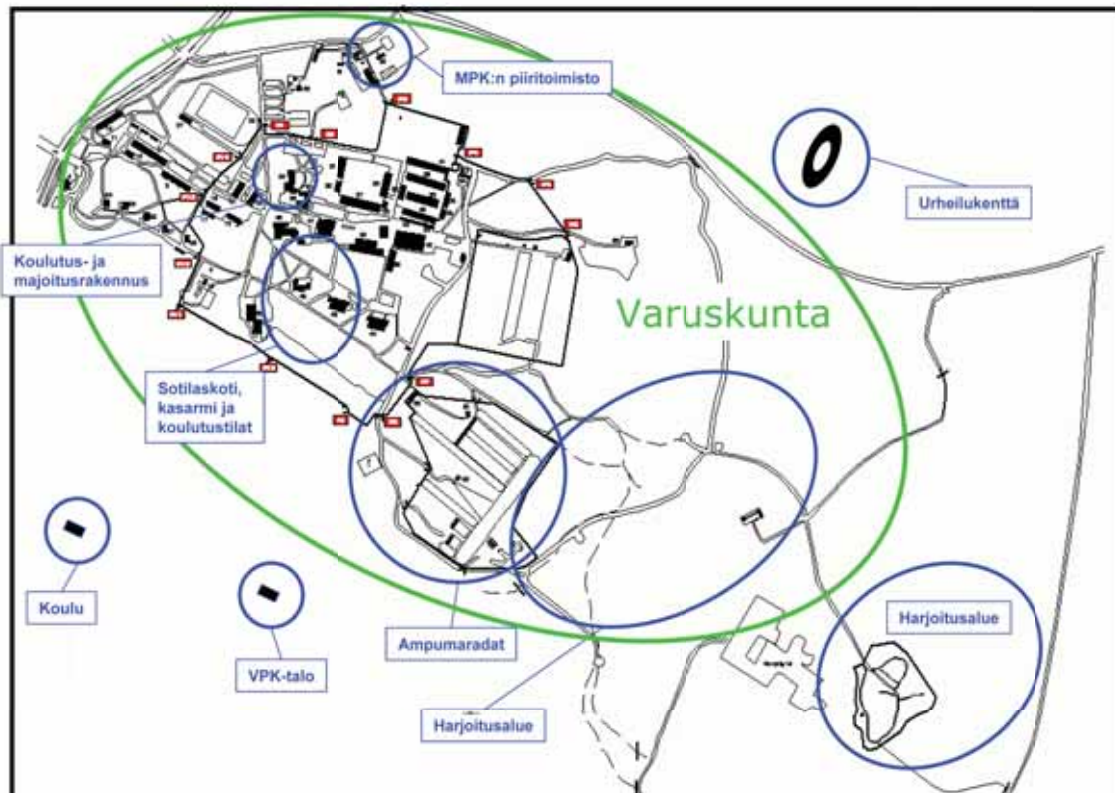
Vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskuksia perustettaessa on otettava huomioon käynnissä oleva puolustusvoimien rakennemuutos ja siihen liittyen puolustusvoimien johtamis- ja hallintojärjestelmän, varikko- ja varastointijärjestelmän sekä koulutusorganisaation uudistus vuoden 2008 alkuun mennessä.

Vapaaehtoisen maanpuolustuksen koulutusjärjestelmää ja sitä tukevia toimintakeskuksia hyödynnetään puolustusvoimien alueellisten joukkojen tuottamisessa. Niitä voidaan tarvittaessa hyödyntää myös puolustusvoimien operatiivisten joukkojen tai niiden osien tuottamiseen.

Kuvassa 3 on esitetty vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskuksen pelkistetty toiminta-ajatus ja teoreettinen malli vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskuksen johto- ja yhteistoimintasuhteista..

Kuvassa 4 on esitetty esimerkki vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskuksesta.

3.3 Toimintakeskusverkosto häiriö- ja poikkeusoloissa

Ainakin osa valtakunnallisen toimintaverkoston toimintakeskuksista jatkaa toimintaansa häiriötilanteissa ja poikkeusoloissa. Vakavat häiriötilanteet tai poikkeusolot kasvattavat väistämättä kansalaisten kiinnostusta omaan turvallisuutensa ja toimeentulonsa turvaamiseen liittyviin seikkoihin. Tämä johtaa myös kasvaneeseen koulutustarpeeseen esimerkiksi arjen turvallisuuteen ja yksilö- ja perhekohtaiseen varautumiseen liittyvissä kysymyksissä. Myös mahdolliset säännöstely- tai rajoitusmääräykset ja niistä johtuva tarve opiskella esimerkiksi taloudellista energiankäyttöä tai ruuanvalmistusta voivat aiheuttaa kysyntää koulutukselle.

Sotilaallisen koulutuksen kokonaisvastuu siirtyy sotilaallisesta uhasta aiheutuissa poikkeusoloissa kokonaan puolustusvoimille. Tällöin sotilaallisen koulutuksen antaminen MPK:n toimenpitein lakkaa, eikä toiminnassa voida enää tukeutua puolustusvoimien infrastruktuuriin. Toimintakeskusten toiminta joudutaan tällaisissa tapauksissa siirtämään pois puolustushallinnon tiloista. Toinen syy toiminnan siirtämiselle olisi tilanne, jossa puolustushallinnon tilat olisivat kansainvälisoikeudellisesti laillisia maaleja vihollisen sotatoimille. Tällöin siviilien koulutusta ei voitaisi jatkaa niihin tukeutuen.

Toimintakeskusten toiminnan häiriötilanteiden ja poikkeusolojen aikaisten jatkamismahdollisuuksien turvaaminen edellyttää varautumissuunnittelua sekä resurssien varaimista korvaavien järjestelyiden toteuttamiseksi.

3.4 Toiminnan ja resurssien suunnittelu sekä rahoituksen periaatteet

Valtakunnallisen toimintakeskusverkoston muodostamisen vaatima rahoitus perustuu voimassa olevaan lainsäädäntöön sekä vapaaehtoisjärjestöjen sääntöihin ja kunkin tahon omaan varainhankintaan. Verkostoon osallistumalla voidaan lisätä toimijoiden välistä koordinaatiota kustannustehokkuuden lisäämiseksi ja synergiaetujen saavuttamiseksi.

Toteutuksen lähtökohtana on, että kukin verkostoon rakennuksia, toimitiloja, välineitä, harjoitusalueita tai muuta toiminnassa tarvittavaa infrastruktuuria osoittava taho vastaa itse niiden käyttö- ja ylläpitokustannuksista. Sillä on oikeus laskuttaa resurssien käyttäjiltä aiheutuneita kustannuksia maksuperustelain tai vastaavan edellyttämin korvauserustein.

Valtion talousarvioon osoitetaan määräraha, jonka puitteissa MPK:lle myönnetään valtionavustusta sille säädettyjen julkisten hallintotehtävien hoitamisesta aiheutuviin toimintamenoihin. Myönnettävään avustukseen sovelletaan valtionavustuslakia. Puolustusministeriö toimii valtionapuviranomaisena. MPK:n koulutustoiminnan rahoitukseen käytetään myös suoritemaksuja ja mahdollisia jäsenmaksuja sekä muita tähän tarkoitukseen osoitettuja varoja.

MPK voi toimintakeskusverkoston toimijoiden keskinäiseen sopimukseen perustuen olla toiminnan koordinoijana, kuten tilojen varaajana ja vuorolistojen ylläpitäjänä.

4. TYÖRYHMÄN JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET

Organisoituminen

Viranomaisten ja kansalaisjärjestöjen yhteistyössä tulee pyrkiä aitoon kumppanuuteen. Nykytilassa lähinnä paikallistasolla yhteistoimintaa on runsaasti, mutta sitä voidaan edelleen kehittää erityisesti koulutusyhteistyössä ja niukkenevien resurssien kustannustehokkaassa yhteiskäytössä. Tavoitteena tulee olla toiminnan vaikuttavuus.

Valtakunnallisen toimintakeskusverkoston muodostamisella tuetaan paitsi sotilaallisen puolustusvalmiuden kehittämistä myös arjen turvallisuuden edistämistä ja yhteiskunnan elintärkeiden toimintojen turvaamista kokonaismaanpuolustuksen periaatteiden mukaisesti. Valtakunnallisen toimintakeskusverkoston kehitystyössä otetaan huomioon eri kansalaispiireihin kuuluvien ihmisten tarpeet. Tavoitteena on laajasti yhteiskuntaan ankkuroitunut kokonaisjärjestelmä.

Valtakunnallisessa toimintakeskusverkossa tapahtuva toiminta on osin vapaata kansalaistoimintaa ja osin viranomaisten ohjaamaa tai rahoittamaa toimintaa. Tästä aiheutuu tiettyjä toiminnallisia rajoitteita ja mahdollisia esteitä vapaaehtoisjärjestöjen sitoutumiselle. On tärkeää, ettei toimintakeskusverkoston toiminnassa pyritä vapaaehtoistoimintaan liittyvän viranomaisohjauksen tiivistämiseen.

Valtakunnallisessa toimintakeskusverkostossa tapahtuva vapaaehtoistoiminta on asianomaisten viranomaisten johdossa ja ohjauksessa silloin, kun viranomaisen ja vapaaehtoisjärjestön välillä vallitsee sopimussuhde tai kun viranomainen tukee vapaaehtoistoimintaa taloudellisesti tai muilla resursseillaan. Toimintakeskusverkostossa tapahtuvan vapaan kansalaistoiminnankin tulee perustua voimassa olevaan lainsäädäntöön ja koulutuksen sisällön perustua viranomaisten ja muiden toimijoiden toimivaltasuhteisiin.

Työryhmä suosittaa, että Suomeen luodaan valtakunnallinen toimintakeskusverkosto. Toimintakeskusverkostolla tarkoitetaan toimintamallia, jossa maakunnalliset vapaaehtoisen maanpuolustuksen ja muut turvallisuutta tukevat toimijat sopivat tilojensa ja muiden voimavarojensa yhteiskäytöstä ja toistensa tukemisesta. Toimintakeskusverkoston avulla voidaan tiivistää eri viranomaisten ja järjestöjen välistä yhteistoimintaa. Tavoitteena on synergiaetujen saavuttaminen. Toimintakeskusverkostoa kehitettäessä tulee ottaa huomioon olemassa olevat vapaaehtoisuuskentän rakenteet ja kehittää niitä. Toimintakeskusverkostolla ei luoda päällekkäisiä uusia toimintoja tai rakenteita olemassa olevien rakenteiden tilalle.

Työryhmä suosittaa, että verkostoon kuuluvat vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskukset, joissa voidaan toimeenpanna sotilaallista koulutusta, sotilaallisia valmiuksia palvelevaa koulutusta sekä siviilikoulutusta, ja muut toimintakeskukset, joissa toimeenpannaan vain siviilikoulutusta. Toimintakeskusverkostoon kuulumisen perustuu aitoon kumppanuuteen ja vapaaehtoisuuteen. Ne toimijat, joilla ei ole omia toimintakeskuksia tai jotka eivät halua antaa omia toimintakeskuksia muiden toimijoiden käyttöön, voivat osallistua toimintaan esimerkiksi tuottamalla koulutuspalveluja toimintakeskusverkoston käyttöön.

Työryhmä suosittaa, että muiden kuin vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskusten toimintamallin kehittämistä jatketaan ja että työn perustaksi otetaan tässä raportissa esitetyt huomiot.

Toiminnan kehittäminen

Toimintakeskusverkostoa kehitettäessä ja yhteistoimintaa järjestettäessä otetaan huomioon Suomea sitovat kansainväliset velvoitteet, erityisesti humanitaarista oikeutta koskevat Geneven yleissopimukset ja niiden lisäpöytäkirjat. Tämä on tärkeää, jotta siviilitoimijoiden kansainvälisoikeudellinen asema suhteessa puolustusvoimiin ja sotilaalliseen toimintaan normaali- ja poikkeusoloissa ei kyseenalaistu. Työryhmän näkemyksen mukaan tämä näkökohta voidaan ottaa huomioon esimerkiksi toimintakeskusten nimeämisessä.

Vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskusverkostossa tapahtuvan vapaaehtoiseen maanpuolustukseen liittyvän toiminnan yhteensovittaminen, ohjaus ja valvonta perustuvat vapaaehtoista maanpuolustusta koskevaan lainsäädäntöön.

Eri viranomaisten sitoutuminen ja hallinnonalojensa toimijoiden ohjaus on ensiarvoisen tärkeää verkostoitumisen lisäämiseksi. Tästä huolimatta valtakunnallisen toimintakeskusverkoston toiminnan tulee perustua toimijoiden vapaaehtoisuuteen ja yhteistoiminnasta saavutettavaan lisäarvoon.

Työryhmä suosittaa, että valtakunnallisen toimintakeskusverkoston muodostaminen käynnistetään pienimuotoisesti ja pääsääntöisesti viranomaistoimijoiden kuten puolustusvoimien, rajavartiolaitoksen, pelastustoimen ja kuntien sekä järjestöjen olemassa olevaan infrastruktuuriin tukeutuen. Muodostettava toimintakeskusverkosto onkin ymmärrettävä yhtäältä toimintamallina ja yhteistoimintaverkostona ja toisaalta kiinteistöjen ja alueiden muodostamana kokonaisuutena, jonka piirissä turvallisuutta tukevaa vapaaehtoistoimintaa toteutetaan.

Maakunnallisesti yhteistoiminnan käynnistäjänä voi toimia mikä tahansa aloitteellinen organisaatio. Vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskuksia muodostettaessa tukeuduttaneen pääsääntöisesti MPK:n organisaatioon. Tällöin MPK voi toimia toimijoiden kokoonkutsujana.

Toimintakeskusverkoston vakiintuessa ja synergiaetujen konkretisoituessa tavoitteena on, että toimintaan sitoutuu yhä enemmän erilaista turvallisuutta tukevia vapaaehtoistoimintaa harjoittavia organisaatioita omine resursseineen. Tämä parantaisi tulevaisuudessa yhteistoimintamahdollisuuksia vapaaehtoisen maanpuolustuksen ja muiden toimijoiden välillä. Toiminta voisi perustua laadittuihin yhteistoimintasopimuksiin, joilla toimijat sopisivat resurssien yhteisestä käytöstä.

Toimeksiantonsa mukaisesti työryhmä jatkaa toimintaansa toimintakeskusverkoston kehittämisen seurantar ryhmänä toimikautensa eli vuoden 2007 loppuun saakka. Lisäksi työryhmä suosittaa, että toiminnan käynnistymistä tukemaan ja seuraamaan muodostetaan vuoden 2008 alusta lukien yhteistoimintaryhmä, johon kuuluisivat valtakunnallisen toimintakeskusverkoston raportin laatimiseen osallistuneet tahot.

Toiminnan rahoittaminen

Valtakunnallisen toimintakeskusverkoston muodostamisen vaatima rahoitus tulee perustumaan voimassa olevaan lainsäädäntöön sekä vapaaehtoisjärjestöjen sääntöihin ja omaan varainhankintaan. Jokainen järjestelmään osallistuva taho vastaa itse omista käyttö- ja ylläpitokustannuksistaan. Sillä on oikeus laskuttaa muita käyttäjiä resurssien käytöstä aiheutuneista kustannuksista.

Työryhmä suosittaa, että toimintakeskusverkoston toiminnan rahoitukseen liittyvät kysymykset selvitetään tarkemmin vuoden 2007 loppuun mennessä. Selvitystyö tehdään virkatyönä puolustusministeriön johdolla. Selvitystyössä tulee kuulla asianomaisia toimijoita.

Jos valtion tuki vapaaehtoiselle maanpuolustukselle tukee samalla vapaaehtoisen maanpuolustuksen toimintakeskuksissa järjestettävää siviililuontoista turvallisuuskoulutusta esimerkiksi tarjoten koulutustiloja, välineitä tai koulutusalueita, on varmistettava, että tuki ei tuki ei aiheuta eriarvoisuutta.

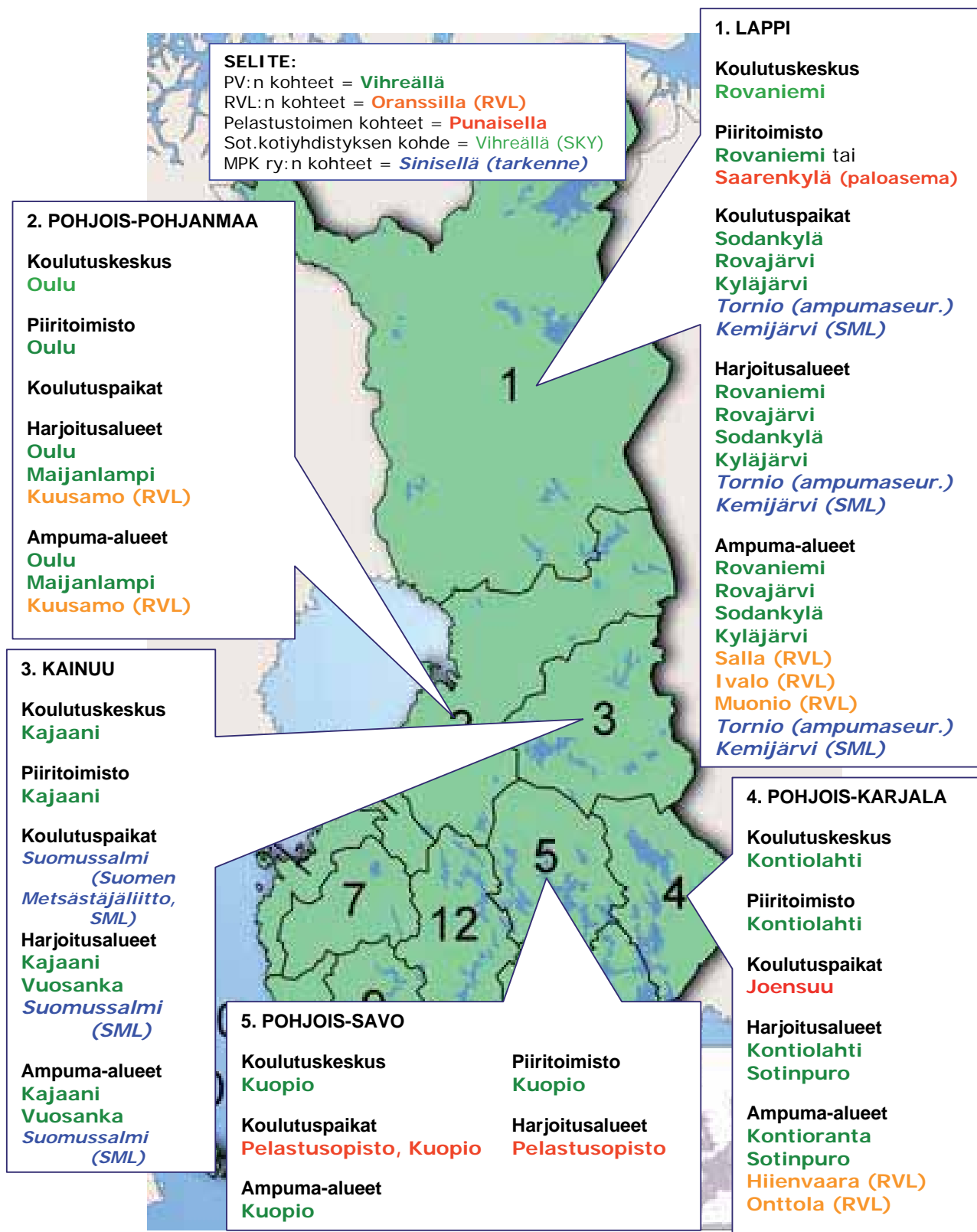
TOIMIJOIDEN TARPEITA, YHTEISTOIMINTAMAHDOLLISUUKSIA JA RESURSSIJA

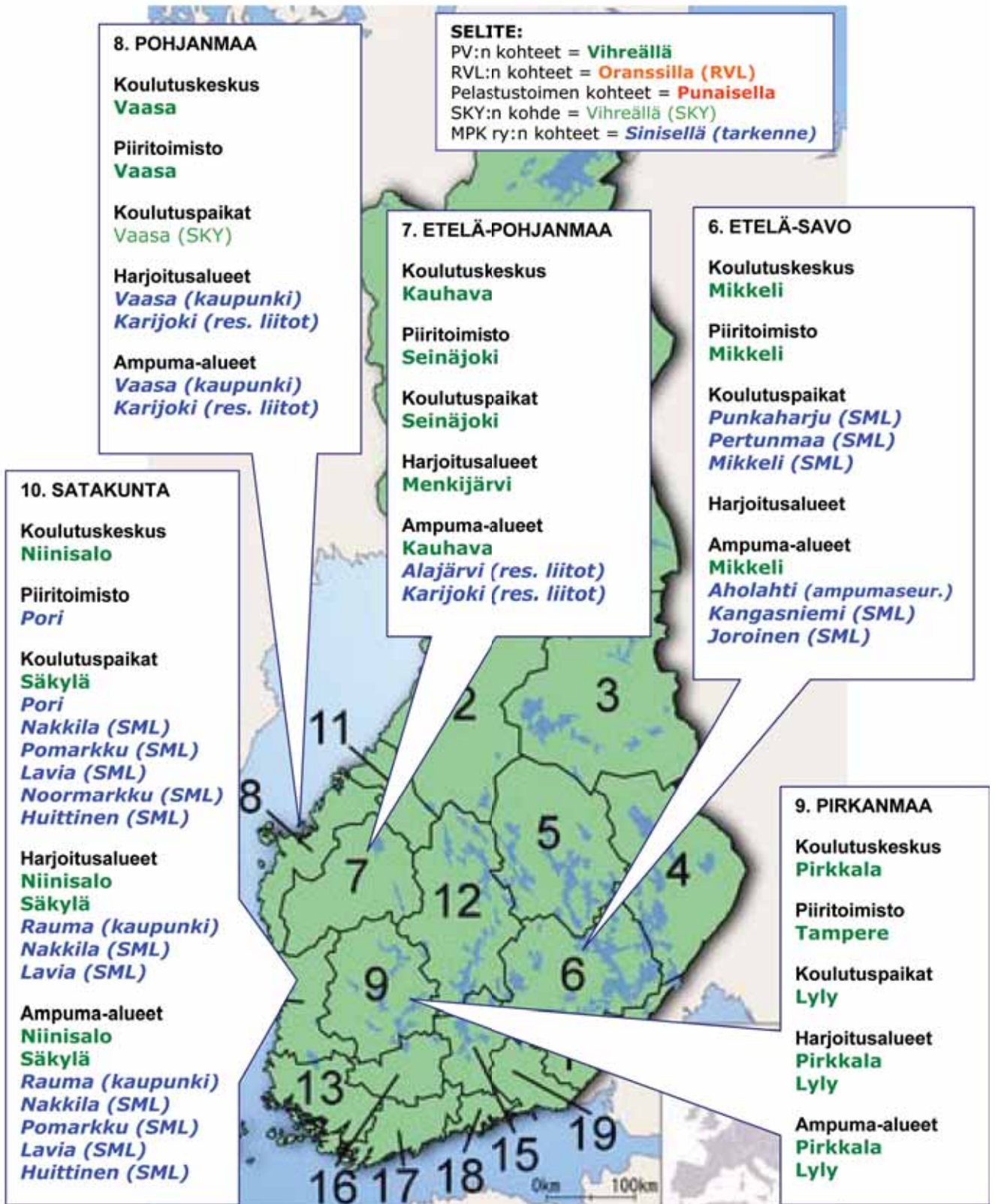
Ohessa on esitetty taulukkomuodossa työryhmän tarkastelemien toimijoiden osalta valtakunnallisen toimintakeskusverkoston muodostamiseen liittyvät tarpeet, yhteistoimintamahdollisuudet sekä käytettävissä olevat resurssit.

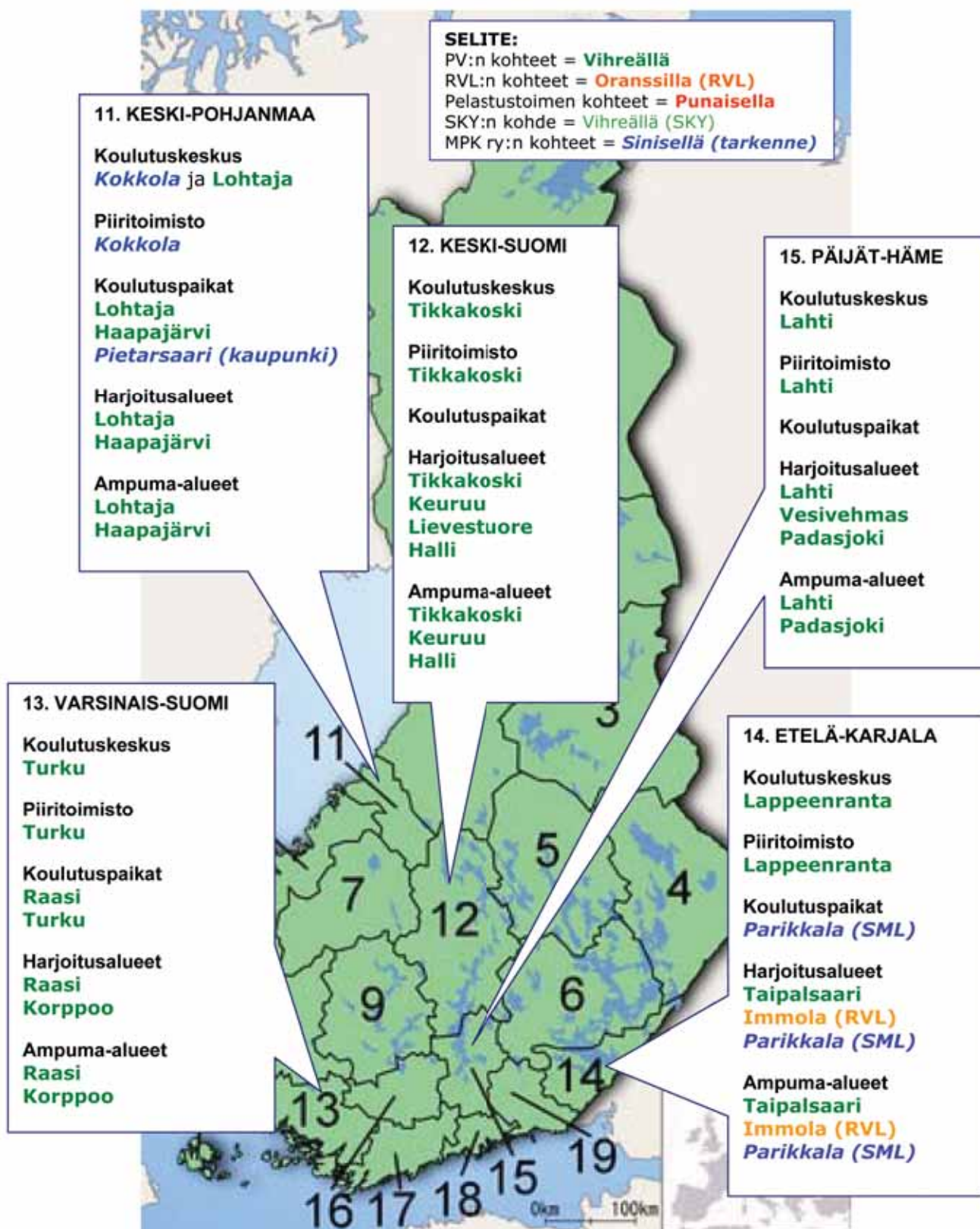
Toimija	Perustehtävä	Tarpeet	Mahdollisuudet	Resurssit
SM/Pelastustoimi	Estää onnettomuudet ennalta ja kyetä antamaan apua nopeasti ja tehokkaasti. Toiminnassa varaudutaan myös erilaisten häiriötilanteiden ja poikkeusolojen varalta.	– pelastustoimen harjoitusalueiden ja toimintakeskusverkoston synergiaetujen saavuttaminen – pelastusalan toimijoiden kansainvälisoikeudellinen asema ja tarve erottautua riittävällä tavalla sotilaallisesta toiminnasta niin normaali- kuin poikkeusoloissakin.	– koulutussisältöjen viranomaisohjaus – pelastustoimen osajärjestyksen ja resurssien tarjoaminen toimintakeskusverkostolle	– Pelastusopisto harjoitusalueineen – Pelastuslaitosten paloasemat, ”palotalot” ja harjoituskentät – VPK:n paloasemat – väestönsuojat ja johtokeskukset – kouluttajat ja kurssit – materiaali
SM/Poliisi-toimi	Oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen.	– täydennyspoliisin koulutus – synergiaetujen saavuttaminen	– koulutussisältöjen viranomaisohjaus – poliisitoimen osaamisen resurssien tarjoaminen toimintakeskusverkostolle	– Poliisioppilaitokset Espoossa (1.1.2008 asti) ja Tampereella ottaen huomioon turvallisuuskäsitteet – kouluttajat ja kurssit
SM/RVL	Suomen ulkorajojen varustamisen päämääränä on rauhallisten olojen säilyttäminen maamme rajoilla.	– rajajoukkojen täydennyskoulutus – synergiaetujen saavuttaminen	– koulutussisältöjen viranomaisohjaus - vapaaehtoisen meripelastustoiminnan koulutuksen kehittäminen	– koulutustilat (Immola, Onttola, Ivalo), varastot, harjoitusalueet ja ampuumaradat (Immola, Salla, Ivalo, Muonio, Hiienvaara, Onttola, Kuusamo) – kouluttajat ja kurssit – materiaali
OPM	Opetusministeriö vastaa osana valtioneuvostoa koulutus-, tiede-, kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan kehittämisestä ja kansainvälisestä yhteistyöstä.	– harjoitusalueet – synergiaetujen saavuttaminen	– opetushallinnon tiettyjen koulutusosuuksien järjestäminen	– tilat, jotka ovat pääosin kuntien hallinnassa
PLM/PV	Suomen sotilaallinen puolustaminen, muiden viranomaisten tukeminen ja osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan.	– maakuntajoukkojen tuottaminen (sotilaallinen koulutus, sotilaallisia valmiuksia palveleva koulutus) – maanpuolustustahdon ylläpito – näkyvyys maakunnissa – synergiaetujen saavuttaminen	– viranomaiskoulutuksen toteuttaminen – sotilaalliset koulutussisällöt vapaaehtoisille – koulutussisältöjen viranomaisohjaus	– Senaatti-kiinteistöiltä ja Metsähallitukselta vuokratut kiinteistöt ja maa-alueet rajoitetusti – kouluttajat ja kurssit – aseet ja muu materiaali
Kunnat/kuntayhtymät/maakunnat/läänit	Kunnan tehtävänä on kuntalain mukaan hyvinvoinnin edistäminen ja kestävä kehitys. Lääninhallitukset edistävät valtion keskushallinnon valtakunnallisten ja alueellisten tavoitteiden toteutumista	– valmiussuunnittelu, -koulutus ja -harjoittelu – synergiaetujen saavuttaminen	– tiettyjen harjoitus- ja koulutusosuuksien järjestäminen – valmiuksien ylläpito	– väestönsuojat – koulut, oppilaitokset ja muut tilat

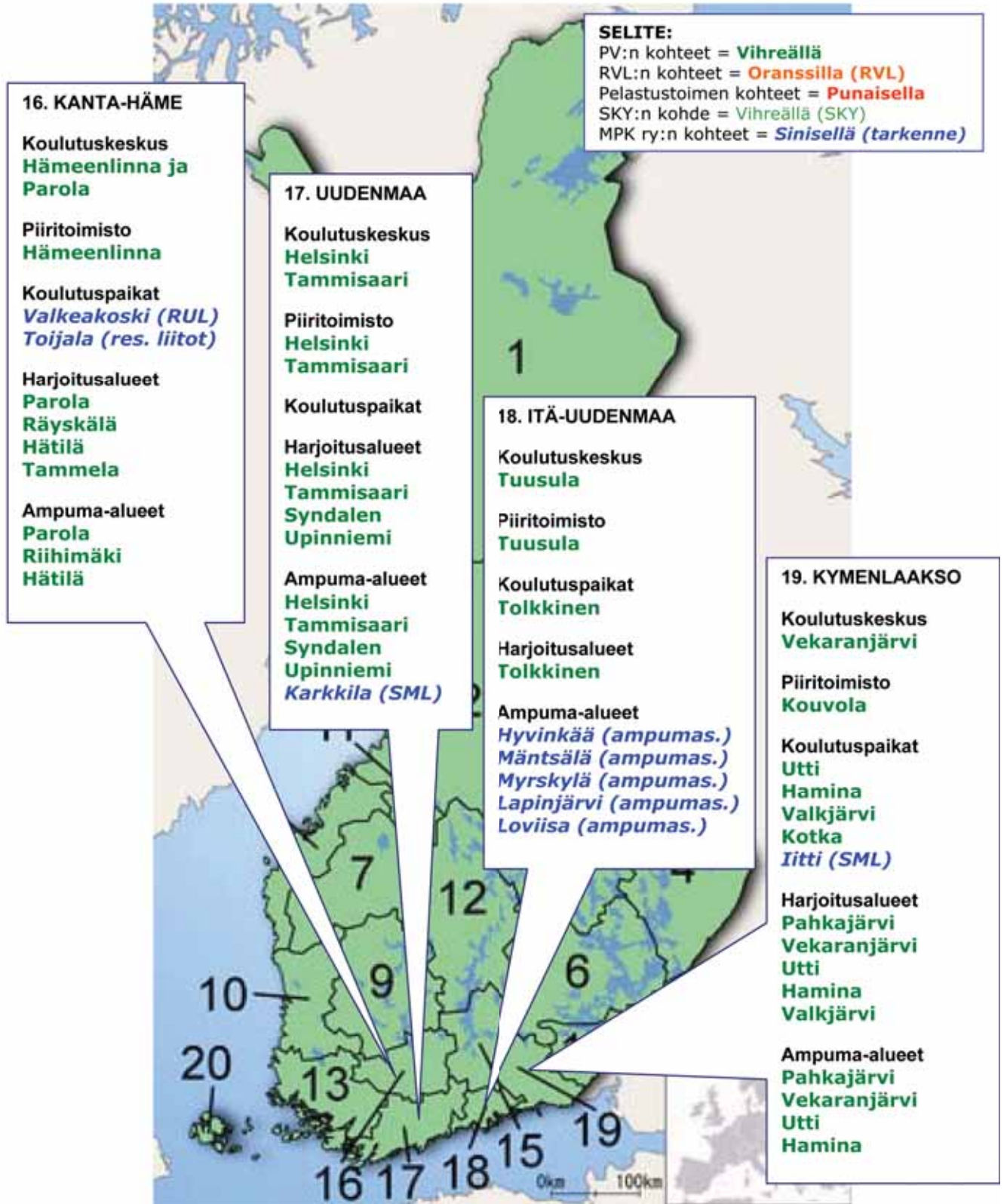
Toimija	Perustehtävä	Tarpeet	Mahdollisuudet	Resurssit
MPK ry	MPK on valtakunnallinen koulutusorganisaatio, jonka tehtävänä on kouluttaa kansalaisia selviytymään paremmin arjen vaaratilanteissa ja poikkeusoloissa.	– mahdollisuus tukeutua etupäässä puolustusvoimien tiloihin, harjoitusalueisiin ja ampumaratoihin – koulutusyhteistyö ja synergiaetujen saavuttaminen	– lainsäädännöllä määritelty asema julkisoikeudellisenä yhteisönä – laaja kurssitarjonta, suuri koulutettavien määrä vuosittain ml. naiset, vakiintuneet yhteistyösuhteet muihin toimijoihin	– hallinnollinen organisaatio – koulutus- ja tukiyksiköt – jäsenjärjestöjen tilat ja alueet – kouluttajat ja kurssit – lainsäädännön takaama budjettirahoitus
SPEK	SPEK on palo- ja pelastusalan, väestönsuojelun ja pelastuspalvelun asiantuntijaorganisaatio. SPEKillä on merkittävä asema pelastusalan kehittäjänä, koulutusjärjestelmän ylläpitäjänä sekä koulutusmateriaalin tuottajana yhteistoiminnassa alueellisten pelastusliittojen, Pelastusopiston ja alan viranomaisten kanssa.	– koulutusyhteistyö ja synergiaetujen saavuttaminen	– laaja kurssitarjonta ja osaaminen	– koulutusjärjestelmä, kouluttajat ja kurssit – koulutusmateriaalit – Padasjoen leirialue
SPR	Viranomaisten tukeminen ja avustaminen niin rauhan kuin aseellisten selkkausten aikana ihmisten hyvinvoinnin edistämiseksi, ylläpitää auttamisvalmiutta ja harjoittaa humanitaarista avustustoimintaa, pelastustoimen vapaaehtoistoiminta, henkilötiedustelutoiminta, veripalvelutoiminta, humanitaarisen oikeuden tiedotus ja kansallisen implementoinnin ja noudattamisen edistäminen, Punaisen Ristin periaatteiden ja humanitaaristen arvojen edistäminen, Vapepan koordinaatiotehtävä.	– Punaisen Ristin perustehtävien edistäminen yhteistyössä muiden toimijoiden kanssa kunniottaen Punaisen Ristin periaatteita.	– lainsäädännöllä määritelty asema julkisoikeudellisenä yhteisönä – laaja kurssitarjonta, suuri koulutettavien määrä vuosittain ml. naiset ja maahanmuuttajat, vakiintuneet yhteistyösuhteet viranomaisten, järjestöjen ja muiden toimijoiden kanssa	– kouluttajat, kurssit ja laaja turvallisuusalan osaaminen – paikalliset, alueelliset ja kansalliset toimintaryhmät sekä kansainvälinen verkosto
Vapepa	Viranomaisten tukeminen onnettomuus- ja kriisitilanteissa, paikallisen turvallisuuden edistäminen	– hälytysryhmien kouluttaminen viranomaisten tueksi	– laaja kurssitarjonta – osaaminen – olemassa olevan toimivan verkostomallin hyödyntäminen	– kouluttajat ja kurssit – hälytysryhmät ja materiaalesurssit
Suomen Meripelastusseura ry	Valtakunnallinen vapaaehtoisten meri- ja järvipelastusyhdistysten keskusjärjestö, joka pelastaa ja avustaa merihätään joutuneita ihmisiä merialueilla ja sisävesillä.	– koulutusyhteistyö ja synergiaetujen saavuttaminen	– meripelastuskoulutuksen osaaminen ja kehittäminen – laajapohjainen koulutusyhteistyö	– Bågaskärin toimintakeskus v. 2008 alkaen – kouluttajat ja kurssit
STUK	Ihmisten, yhteiskunnan, ympäristön ja tulevien sukupolvien suojeleminen säteilyn haitallisilta vaikutuksilta.	– synergiaetujen saavuttaminen	– koulutussisältöjen suunnittelu, koordinointi ja viranomaisohjaus	– kouluttajat

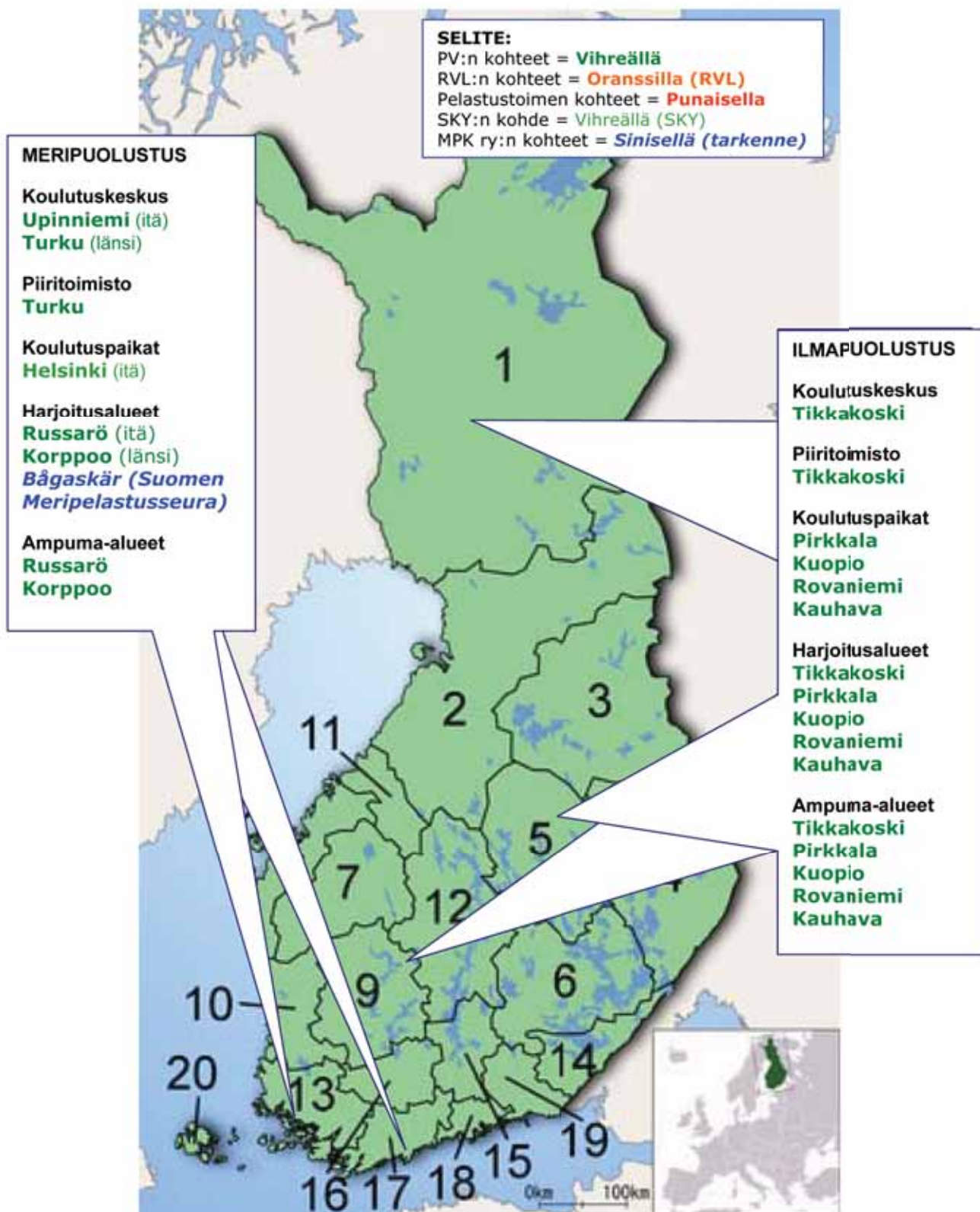
ESIMERKKEJÄ TOIMINTAKESKUSVERKOSTON MAHDOLLISISTA ELEMENTEISTÄ

Puolustusministeriö
Eteläinen Makasiinikatu 8
PL 31, 00131 HELSINKI

Puhelin: vaihde (09) 16 001
Telefaksi: (09) 1608 8244
www.defmin.fi